

Marcela Budná, Vladimíra Petrášková

Metodické materiály pro výuku finanční gramotnosti žáků 1. stupně ZŠ

Marcela Budná
Vladimíra Petrášková

**Metodické materiály pro výuku finanční gramotnosti žáků
1. stupně ZŠ**

České Budějovice 2021

Seznam spoluautorů:

Mgr. Marcela Budná

doc. RNDr. Vladimíra Petrášková, Ph.D.

Metodické materiály pro výuku finanční gramotnosti žáků 1. stupně ZŠ

Grafický návrh obálky: Mgr. Karel Řepa, Ph.D.

Sazba: Mgr. Přemysl Rosa

Vydalo nakladatelství: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích,
Pedagogická fakulta

Počet stran: 82

Výhrada práv:

Všechna práva vyhrazena. Reprodukce a rozšiřování díla nebo jeho částí jakýmkoliv způsobem jsou bez písemného souhlasu nakladatele zakázány, s výjimkou případů zákonem výslovně povolených.

1. vydání

© Marcela Budná, Vladimíra Petrášková 2021

© Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 2021

ISBN 978-80-7394-879-5

Obsah

Úvod.....	5
I TEORETICKÁ ČÁST.....	6
1 Finanční gramotnost.....	6
1.1 Definice finanční gramotnosti.....	6
1.2 Součásti finanční gramotnosti a související gramotnosti.....	7
1.3 Dopady finanční negramotnosti.....	8
1.4 Strategie ke zvýšení finanční gramotnosti	10
1.4.1 Komunikace.....	11
1.4.2 O penězích se nemluví	11
1.4.3 Jít příkladem a učit (se) na příkladech.....	11
1.4.4 Nepoužívat peníze jako prostředek odměny	12
1.4.5 S penězi opatrně a skromně.....	12
1.4.6 Kapesné a smysl kapesného pro dítě	13
2 Finanční gramotnost a vzdělávání ve školách	14
2.1 Výuka finančního vzdělávání na 1. stupni ZŠ	14
2.2 Strategie finančního vzdělávání	15
2.3 Metodická doporučení k výuce finanční gramotnosti na 1. st. ZŠ	16
2.4 Jak na to?.....	16
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	18
3 Výuka finanční gramotnosti na příkladech.....	18
3.1 Mám hodně přání.....	19
3.2 Jaké potřeby mají rostliny?	21
3.3 Jaké potřeby mají lidé?	23
3.4 Výměnný obchod. Vyplatí se výměna?	25
3.5 Spravedlivý trh aneb nejde jen o cenu.....	27
3.6 Kapesné	30
3.7 Jak mohu své peníze správně rozdělit?.....	32
3.8 Jídlo a bydlení stojí hodně peněz	36
3.9 Jdeme nakupovat	38
3.10 Jak získat peníze navíc?	39
3.11 Spoření	41

Resumé	45
Závěr	46
Seznam použité literatury	49
Internetové zdroje.....	50
Internetové zdroje – obrázky a ilustrace	52
Seznam použitých symbolů a zkratek.....	58
Seznam příloh	59
Příloha 1: Mám hodně přání.....	60
Příloha 2: Přeji si.....	61
Příloha 3: Jaké potřeby mají rostliny?	62
Příloha 4: Jaké potřeby mají lidé na obrázku?.....	63
Příloha 5: Co skutečně potřebují lidé na obrázku?.....	66
Příloha 6: Co skutečně potřebují?.....	67
Příloha 7: Výměnný obchod	68
Příloha 8: Spravedlivý trh aneb Nejde jen o cenu	69
Příloha 9: Fair trade? Jak je to s čokoládou?	70
Příloha 10: Na kolik si ceníš svou práci?	71
Příloha 11: Kapesné.....	72
Příloha 12: Jak nakládám se svým kapesným?	73
Příloha 13: Jak mohu peníze správně rozdělit?	74
Příloha 14: Jak získat peníze na vstupenky do ZOO?	75
Příloha 15: Jak na výdaje v domácnosti.....	76
Příloha 16: Jdeme nakupovat.....	77
Příloha 17: Vítkův rozpočet.....	78
Příloha 18: Vítkův rozpočet – řešení.....	79
Příloha 19: Bleší trh	80
Příloha 20: Spoření	81
Příloha 21: Spoření – možné odpovědi.....	82

Úvod

Předkládaná publikace se zabývá jak významem finančního vzdělávání pro běžný život, tak i aplikováním výukových strategií, jež pomáhají rozvíjet finanční gramotnosti dětí na prvním stupni základních škol. První část objasňuje pojmy spojené s finanční gramotností, cíle vzdělávání a přínos získaných kompetencí, jakož strategie výuky dle Standardů finanční gramotnosti v rámci prvního stupně základního vzdělání v České republice. Druhá část se zabývá konkrétními úkoly, jež u žáků přispívají k rozvoji a zvýšení finanční gramotnosti, přičemž tyto vzorové úlohy lze v různých obměnách využít v rámci běžné výuky v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem. Cílem práce je prezentovat svět peněz a finanční operace adekvátním a srozumitelným způsobem, který by žáky prvního stupně zaujal, zvýšil jejich zájem o získání dovedností a kompetencí v zacházení s penězi, a taktéž je aktivně zapojil do řešení nastíněných situací spojených s úkoly z reálného života, přičemž výsledným efektem bude získání dostatečných kompetencí k zodpovědnému přístupu k penězům.

Nakládání s penězi je věda sama o sobě. Každodenní zacházení s penězi je záležitost, jež v současnosti výrazně ovlivňuje náš život. Za spotřebitele jsou dnes již považováni nejen dospělí, ale i mladí dospívající lidé a v neposlední řadě i děti. Především poslední dvě zmíněné skupiny jsou vnímány jako nezávislá cílová skupina, a tudíž jsou výraznou součástí spotřebitelského řetězce. V souvislosti se spotřebou se zároveň zvyšuje riziko zadlužení u mladých lidí, kteří se nacházejí ve špatné finanční situaci, a nejsou schopni s právně posoudit, zda se jejich příjmy a výdaje nacházejí v rovnováze. Právě nesprávný odhad je nakonec dovede zadlužení. Spotřebitelské záležitosti jsou velmi důležité, obzvláště v době, kdy stavové symboly a značkové výrobky hrají tak důležitou roli již od velmi útlého věku dětí. Děti a mladí lidé, kteří se od raného věku neučí zodpovědně s penězi zacházet, tím riskují, že se později dostanou do finančních potíží, z nichž je obtížné vyváznout. Stále více se veřejně diskutuje o alarmujícím počtu předlužených soukromých osob, zejména mezi mladšími lidmi, jejichž počet se výrazně zvýšil. Zároveň s tímto tématem je diskutován i rostoucí dluh domácností, což v souhrnu představuje nebezpečí, že se celé rodiny ocitnou v existenčních obtížích, jež přenesou i na své potomky.

V současné době je tedy důležitější víc než kdy jindy, naučit děti používat peníze rozumně co nejdříve. Vzdělávání dětí a mládeže v této oblasti je klíčovým stavebním kamenem ve způsobu, jak zvýšit svou finanční gramotnost a předejít v budoucnu závažným potížím. Vzdělávací programy, jež pronikly do osnov českých škol jsou zaměřeny na identifikaci finančních rizik, vyhýbání se pastím dluhů a rozvoj zdravého chování spotřebitele v každodenním životě, a tudíž představují důležitý milník ve vzdělávání dětí a mladých lidí.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Finanční gramotnost

Ekonomický vývoj zaznamenal koncem 20. století změny, jež ovlivnily posun v oblasti finančnictví a platebních systémů nejen v České republice. Vlna změn týkající se celosvětového hospodářství se pak výrazně projevila v celosvětové krizi ke konci první dekády milénia, kdy v roce 2008 a přinesla s sebou nový prvek, jímž byl požadavek na finanční gramotnost obyvatelstva, aby bylo možné předcházet jeho předlužení.

Finanční gramotnost lze považovat za dovednost, jež představuje určitý prvek ochrany proti ztrátě prostředků, jež zajišťují životní existenci jedinců.¹ V rámci rozšíření povědomí v oblasti finanční gramotnosti vznikají projekty a vzdělávací programy, do jejichž tvorby se kromě vládních subjektů, z nichž lze zmínit Ministerstvo školství a mládeže (MŠMT) ve spolupráci s Národním ústavem pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, také banky, neziskové organizace a finanční portály na internetu.

Nejnovější strategie finančního vzdělávání schválila vláda České republiky 13. ledna 2020 pod názvem Národní strategie finančního vzdělávání 2.0 (NSFV). Tato strategie, jež nahrazuje strategii z roku 2010, je nyní sestavena s cílem vytvoření podmínek pro dlouhodobé zvyšování úrovně finanční gramotnosti obyvatel České republiky.²

1.1 Definice finanční gramotnosti

V dokumentu Národní strategie finančního vzdělávání 2.0 (NSFV) je uvedena definice, jež finanční gramotnost vysvětluje jako „*souhrn znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování.*“³ Dále pak jsou zmíněny podmínky, jež mohou pozitivně ovlivnit zvýšení finanční gramotnosti: „*Ke zvyšování finanční gramotnosti přispívá finanční vzdělávání a praktické zkušenosti, např. se sjednáváním finančních produktů.*“⁴

¹ BALABÁN, Zdeněk. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz., vyd. Praha: Cofet, 2011, s. 108. ISBN 9788090439610.

² Národní strategie finančního vzdělávání 2.0, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 01.07.2020]. Dostupné z: <<https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0>>.

³ Národní strategie finančního vzdělávání 2.0. *Strategické dokumenty* | Pro odborníky | Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat?. Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat? [online]. Copyright © 2013, MF [cit. 01.07.2020]. Dostupné z: <<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty>>.

⁴ Národní strategie finančního vzdělávání 2.0. *Strategické dokumenty* | Pro odborníky | Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat?. Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat? [online]. Copyright © 2013, MF [cit. 01.07.2020]. Dostupné z: <<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty>>.

Dokument Národní strategie finančního vzdělávání z roku 2010 uvádí rozvinutější definici, v níž je finanční gramotnost charakterizována jako „soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“⁵

Uvedené definice se liší délkou obsahu sdělení, jež mají veřejnosti přiblížit a osvětlit pojem finanční gramotnost. Co však jednotlivá slovní spojení či formulace neuvádí, je odpověď na otázku, jak finanční gramotnosti dosáhnout. Definice obsahují pojmy, s nimiž se sice veřejnost setkává, ale nemusí nutně umět vysvětlit, co jednotlivá slova a kolokace znamenají. V praxi to znamená pochopit základní mechanismy ekonomiky, jako je posouzení vlastní ekonomické situace, možnosti financování osobních potřeb, jako např. bydlení, záliby apod. V souhrnu lze říct, že finanční gramotnost se úzce pojí s informacemi, resp. s dostatkem kvalitních informací, s jejichž pomocí se zvyšuje možnost správně posoudit a vyhodnotit jak relevantnost nabídek oblastech bankovního i nebankovního sektoru, jejichž portfolio se v posledních letech rychle mění, a to tak, aby se subjekt neocítl ve finanční nouzi.

1.2 Součásti finanční gramotnosti a související gramotnosti

Do Národní strategie finančního vzdělávání, na které se pracovalo již od roku 2006 byla kromě standardů finanční gramotnosti pro různé věkové skupiny žáků zahrnuta taktéž metodická příručka, jež obsahuje klasifikace finanční gramotnosti a jejich definice ve třech kategoriích, s tím, že se jedná o *gramotnost peněžní, gramotnost cenovou a gramotnost rozpočtovou*.⁶

Na základě rozdělení finančních kompetencí v příručce NÚV představuje *peněžní gramotnost* kompetence, jež jsou nezbytné pro správu peněz a transakcí v hotovostním a bezhotovostním styku s nimi, jako ž i správu nástrojů k tomu tomuto účelu určených. Zde lze zahrnout platební nástroje, správu a využívání běžných účtů apod.

Pod pojmem *cenová gramotnost* jsou zahrnuty kompetence, jež jsou nezbytné pro pochopení a porozumění jak cenovým mechanismům, tak i podstatu inflace. V souvislosti s těmito mechanismy je významným aspektem cenové gramotnosti porozumět, jaký je význam ceny peněz v čase, rozpoznat rozdíly mezi nominální a reálnou úrokovou sazbou, jakož i pochopení finančních nástrojů ve tvorbě cen produktů, služeb a platbám, jež zahrnují nejrůznější poplatky (úrokové sazby nevyjímaje).⁷

Třetí z kategorií, *rozpočtová gramotnost*, představuje neméně důležité kompetence, jež jsou nezbytné pro správu osobního či rodinného rozpočtu. V rámci pojmu rozpočtová gramotnost lze

⁵ Vymezení pojmu finanční gramotnost. *Metodický portál RVP - Modul Články* [online]. RVP [cit. 01.07.2020]. Dostupné z: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13213/vymezeni-pojmu-financni-gramotnost.html/>>.

⁶ Národní ústav pro vzdělávání (NÚV). *Finanční gramotnost ve výuce*. Metodická příručka. Příloha 1 - Definice finanční gramotnosti. S. 38. [online]. Copyright © [cit. 02.08.2020]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Financni_gramotnost_ve_vyuce_definitivni.pdf>.

⁷ Dtto.

hovořit o schopnosti vést rozpočet, tak i předběžně plánovat a stanovovat finanční cíle, jakož i rozhodovat o finančních zdrojích, například plánování investic v případě koupi bytu, či stavbě domu, pojištění, vkladů atd., jinými slovy správu finančních aktiv. Ke správě financí v rámci rozpočtu patří i správa finančních závazků jako například úvěrů, půjček či leasingu. Obecně lze rozpočtovou gramotnost definovat i jako schopnost zvládat různé životní situace s ohledem na finanční zdroje finančního hlediska, což vyžaduje orientaci na trhu v široké nabídce různých a často i komplikovaných finančních produktů a služeb, schopnost porovnávání cen ve srovnání s kvalitou a efektivitou (služby, stejné produkty od různých výrobců apod) a po zvážení zvolit ty nevhodnější, s přihlédnutím na konkrétní finanční a životní situaci.⁸

S finanční gramotností se úzce pojí také *gramotnost numerická*, jež představuje nutný základ s ohledem na početní úkony, které je potřeba provádět v souvislosti s kalkulacemi. Ve výsledku se tedy „zobrazí“ poměr mezi příjmy a výdaji subjektu. V neposlední řadě je velmi žádoucí získat také *gramotnost právní*, jež je nezbytná pro orientaci v právním systému, který zahrnuje jak práva, tak povinnosti subjektu, v neposlední řadě i získání povědomí o možnostech řešení finanční nestability. Pro řešení finančních problémů v současnosti sice existují poradenská centra zaměřená na pomoc se splácením půjček, včetně právní pomoci, stále však je preferována prevence v rámci finančního vzdělávání, jež zadlužování může předejít.⁹ Spotřebitel, který je pak nejen dobře informován, ale je i schopný zodpovědně zacházet se svými finančními prostředky, výhledově plánuje i další výdaje (výběr produktů pro běžný život včetně služeb, dále pak půjčky, hypotéky apod.) a dokáže vybrat vhodné produkty, snižuje riziko vzniku případných nesplacených půjček či úvěrů a nepředstavuje tak sekundární zatížení celkové ekonomiky státu. V souvislosti s prevencí lze tedy jednoznačně vyzdvihnout roli *gramotnosti informační*.¹⁰

Nedostačující vzdělání ve všech oblastech finanční gramotnosti s sebou přináší závažné problémy, které mohou mít závažné důsledky v oblasti běžného života. Na tuto problematiku je zaměřená následující podkapitola.

1.3 Dopady finanční negramotnosti

Finanční a obchodní sektor patří v současnosti k velmi komplikovaným oblastem s nepřehlednou nabídkou produktů a služeb. Změny, k nimž došlo v ČR v průběhu posledních let minulého století a ve dvou dekadách milénia přinesly mimo jiné vysoký nárůst konzumu a zadlužení státu i domácností, jež vyústily do ekonomické krize. Stát i jednotlivci však nebyly na takové dopady připraveni, z čehož lze odvodit, že finanční gramotnost obyvatelstva byla na nízké úrovni, v určitých

⁸ Národní ústav pro vzdělávání (NÚV). *Finanční gramotnost ve výuce*. Metodická příručka. Příloha 1 - Definice finanční gramotnosti. S. 38. [online]. Copyright © [cit. 02.08.2020]. Dostupné z:

<http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Financni_gramotnost_ve_vyuce_definitivni.pdf>.

⁹ Národní ústav pro vzdělávání (NÚV). *Finanční gramotnost ve výuce*. Metodická příručka. Příloha 1 - Definice finanční gramotnosti. S. 38. [online]. Copyright © [cit. 02.08.2020]. Dostupné z:

<http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Financni_gramotnost_ve_vyuce_definitivni.pdf>.

¹⁰ EVROPSKÝ PARLAMENT. Výbor pro vnitřní trh a ochranu spotřebitelů. *Pracovní dokument o zvyšování vzdělání a povědomí spotřebitele v oblasti úvěrů a financí*. [online]. Dokument z 11. 2. 2008 [cit. 02.07.2020]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/707/707565/707565cs.pdf>.

případech lze říct, že byla nulová. Přirozeným jevem společnosti byla a stále zůstává touha po získání různých druhů produktů ať už ve formě výrobku, služby, či finančních produktů (půjčky, hypotéky).

Výrazným zvýšením touhy po naplnění přání lidí se v posledních desetiletích stalo půjčování peněz formou úvěrů a hypoték, jakož i formou krátkodobých a dlouhodobých půjček od různých institucí, jimiž nejsou pouze banky. Vzhledem k široké nabídce možností ve světě produktů a nabídek dochází k omylům na samém začátku, kdy subjekt uvažuje o získání financí jinou cestou než ze svého vlastního spořicího účtu. Nesprávný odhad poměru zamýšlené půjčky či smlouveného úvěru ve srovnání s částkou jež má subjekt k dispozici, aby mohl zapůjčené finanční prostředky splácet, může v důsledku finanční ngramotnosti jedince napáchat výrazné škody. Častým problémem je pak přehlédnutí podmínek zapůjčení finančních prostředků, jež zahrnují jak poplatky z prodlení, tak i další skryté poplatky, v neposlední řadě i poplatky za předčasné splacení úvěru či půjčky.¹¹

I přes varování finančních expertů, aby byli lidé opatrní a své úmysly využít možnosti půjček v bankovní či nebankovní oblasti, důkladně zvážili a předem konzultovali s ověřenou finančnickou poradenskou firmou, si lidé půjčují větší částky, než jaké jsou či budou schopni splácet. Ve chvíli, kdy dlužná částka převyšuje hodnotu stávajícího majetku (příjem z pracovní činnosti, movitý či nemovitý majetek apod.), dochází ke *spuštění laviny nesnázi se splácením*, jež zahrnuje taktéž *penále za pozdní splátky* a vyústuje do stavu, jež ekonomové nazývají *předlužením*. Od takové situace už je pouze krok k tomu, aby se zadlužená osoba dostala do dluhové pasti, z níž nebude úniku, navíc se dluhy zvýší o desítky tisíc v důsledku *dalšího chybného postupu*, kdy se jedinec rozhodne *brát si další půjčky na zaplacení těch předchozích*. Predátoři však číhají všude, a to i v sektoru tzv. *oddlužovacích agentur*, jež těží z neznalosti lidí a získávají od lidí, kteří hledají pomoc, tisíce korun navíc.¹²

Z uvedených faktů tedy vyplývá, že vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti je stále více naléhavější a potřebnější. S penězi se jedinec dostane do styku již v útlém věku, kdy předškoláci vidí kolem sebe věci, které se jim líbí a chtějí je mít. Peníze je později doprovázejí v pozdějších letech, kdy dospívají, začnou pracovat, pořízují si bydlení a rodiny, jakož i financují své koníčky, studium, záliby apod. Pokud si tedy jedinec již od nízkém věku *neosvojí dovednosti a nezíská kompetence k zacházení s financemi*, jež má k dispozici, *snadno se dostane do dluhové pasti a dlouhodobé zadlužení pak může vyústit do exekucí, jež způsobí propad jedince do chudoby, sociálního vyloučení a ztrátu svobody*.¹³ Nejúčinnější metodou, jak zabránit závažným dopadům, které zahrnují nejen

¹¹ KLÍNSKÝ, Petr, Otto MÜNCH a Danuše CHROMÁ. *Ekonomika: ekonomická a finanční gramotnost pro střední školy*. 4., upr. vyd. Ilustrace Kameel Machart. Praha: Eduko, 2013, S. 123. ISBN 978-80-87204-82-5.

Poznámka: Aktuální informace na: PENÍZE.CZ. *Dluhy* | Peníze.cz. Peníze.cz - Půjčky, Kurzy měn, Akcie, Hypotéky, Bydlení, Daně [online]. Copyright © 2000 [cit. 03.08.2020]. Dostupné z: <<https://www.penize.cz/dluhy>>.

¹² KLÍNSKÝ, Petr, Otto MÜNCH a Danuše CHROMÁ. *Ekonomika: ekonomická a finanční gramotnost pro střední školy*. 4., upr. vyd. Ilustrace Kameel Machart. Praha: Eduko, 2013, S. 123. ISBN 978-80-87204-82-5. *Poznámka:* Aktuální informace na: PENÍZE.CZ. *Před oddlužením číhá past. Lidí připraví i o desítky tisíc* | Peníze.cz. Peníze.cz - Půjčky, Kurzy měn, Akcie, Hypotéky, Bydlení, Daně [online]. Copyright © 2000 [cit. 03.08.2020]. Dostupné z: <<https://www.penize.cz/osobni-bankrot/408194-pred-oddluzenim-ciha-past-lidi-pripravi-i-o-desitky-tisic>>.

¹³ NOVÁKOVÁ, Vladimíra, SOBOTKA, Věroslav. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2., aktualiz., vyd. Praha: COFET, 2011, S. 15. ISBN 978-80-904396-1-0.

zadluženost jedince, je vzdělávání s využitím účinných strategií pro zacházení s penězi a zvýšení povědomí o nerizikových finančních operacích.

1.4 Strategie ke zvýšení finanční gramotnosti

Už samotný nedostatek peněz s sebou přináší určité nevýhody v postavení v dnešní společnosti – bohatý člověk je společností vnímán jako šťastný a zdravý, zatímco chudý je posuzován jako nešťastný a špatně adaptovaný.¹⁴ Nedostatek peněz evokuje ve společnosti jako důsledek chyby a indikuje v různé míře degradaci a sníženou hodnotu člověka, jež nedisponuje dostatečným množstvím finančních prostředků, resp. bohatstvím.¹⁵

Nejen osvěta zvyšování finanční gramotnosti, ale i vzdělávací programy jež fungují ve školních a mimoškolních zařízeních významně ovlivňují posun ve finančním uvažování jedinců, přičemž získáním kompetencí v rámci výuky strategií vztahujících se na finanční gramotnost dochází k pozvolné změně ve společnosti od zadluženosti k zodpovědnosti jedince. Určitá část společnosti však vnímá peníze neutrálně, jako ne moc důležité, na druhé straně stojí jiná část společnosti, která peníze, resp. přemíru bohatství považuje za morální zlo a sociální nepřijatelnost, jež společnost štěpí a působí přetrvávající starosti, napětí a neštěstí.¹⁶

Se zřetelem na výše uvedená zjištění, je o to více žádoucí zaměřit se na finanční vzdělávání již od útlého věku jedinců. Na počátku se jistě nabízí otázka, jak vzdělávat jedince v různých věkových kategoriích a aktuálních podmínkách, aby bylo dosaženo prevence před „nemocí“ zvané zadlužení. Možností je v současnosti mnohem více, než by se předpokládalo, je však třeba začít co nejdříve, v závislosti na věku, okolnostech a formě, jakou relevantní a reálné informace a dovednosti jedincům vštěpovat.

Strategický plán pro finanční vzdělávání u dětí a mládeže lze sestavit už v rodinách, kde samotná výchova začíná. Dlouhá léta bylo možné slyšet, že o penězích se nemluví, což lze považovat za počátek chyby v komunikaci. O penězích se mluvit má a musí. Ne v souvislosti s tím, kdo co má a ten někdo je předmětem závidění. Komunikace o financích je velmi důležitá a rok co rok na důležitosti nabývá. Je třeba si ujasnit kde se berou peníze, jak s nimi naložit, jak spořit, k čemu finance efektivně využít, jak si zachovat vyrovnaný (nejen domácí) rozpočet, co znamená půjčit si peníze a kde si lze půjčit, dále pak jaká je únosná částka, která bude moci být splacena a mít povědomí o důsledcích zadluženosti a nesplácení závazků. Nelze se tedy vyhnout problému nejožehavějšímu, tj. co se stane, pokud jedinec nebude odpovědně se svými financemi zacházet. Všechny tyto otázky lze využít jako základ komplexní strategie, z čeho vycházet, co objasnit a naučit, aby si jedinec osvojil takové kompetence, jež mu pomohou zvládat vlastní finanční situaci a potažmo vést život bez sankcí, jež v případě nekompetentnosti a nezodpovědného finančního chování hrozí.

¹⁴ Luft (1957): In RIEGEL, K. *Ekonomická psychologie*. Praha:Grada. 2007. S.163. ISBN: 80-247-1185-0.

¹⁵ VERNIMONT, FITZPATRICK (1972): RIEGEL, Karel. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada. 2007. S.163. ISBN: 80-247-1185-0.

¹⁶ NOVÁKOVÁ, Vladimíra a Věroslav SOBOTKA. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2., aktualiz. vyd. Praha: COFET, 2011, S. 15. ISBN 978-80-904396-1-0.

V následujících podkapitole jsou v několika bodech nastíněny možnosti, jak s výchovou k finanční gramotnosti začít.

1.4.1 Komunikace

Příručka NÚV uvádí velmi signifikantní citát, s nímž nelze nesouhlasit: „*S dluhy je to jako s nemocí. Mohou člověka oslabit, izolovat, dokonce i totálně zničit. Včasná prevence může zachránit život. Finanční vzdělávání právě takovou prevencí je.*“¹⁷ Otázkou je, jak tedy krátce popsat strategie, jež lze použít u dětí a mládeže? Několik tipů na strategie, jež napomohou začít s výchovou k finanční gramotnosti a zodpovědnosti už v rodině, je uvedeno v následujících částech kapitoly.

1.4.2 O penězích se nemluví

Proč ne? Proč bylo a stále je mluvení o penězích tabu? Komunikace je přece přirozenou součástí lidské existence. Peníze nesmí být ve vzdělávání tabuizovaným tématem, bez ohledu na to, zda je finanční situace (velmi) dobrá nebo (velmi) špatná. Jak se může dítě naučit zacházet s penězi, pokud rodina o penězích nemluví? Děti jsou součástí rodin, chodí s rodiči nakupovat, cestují s nimi, slaví svátky. Chod rodiny i oslavy něco stojí. Děti v útlém věku nepotřebují znát přesné částky které za produkty zaplatí, ale měly by vědět, jaká je finanční situace rodiny, to znamená, aby věděly, jaké jsou limity, například proč nelze vždy koupit nejnovější hračky, či značkové oblečení. Každý, kdo je v tomto ohledu k dítěti otevřený, může také počítat s tím, že si dítě vytvoří cit pro finanční situace a porozumí jim. To je jeden způsob, kterým lze děti naučit, jak zacházet s penězi.

1.4.3 Jít příkladem a učit (se) na příkladech

Rodiče slouží svým dětem ve všech oblastech života jako vzor, měli by tedy být i dobrým příkladem v zacházení s penězi. Proto by tento pedagogický aspekt neměl být v rodinách opomíjen. Děti jsou všímavé a neunikne jim, jak si rodiče počínají při nákupech. Například si všimnou, že maminka nebo tatínek vhodí do nákupního košíku produkt jen náhodně, nikoli plánovaně, podle předem sestaveného nákupního lístku, nebo že rodiče neporovnávají ceny produktů, případně nakupují větší množství věcí, než je skutečně potřeba. Na jednoduchých příkladech tedy zodpovědní rodiče mohou své děti učit, jak zacházet již s malými částkami peněz, například tak, že jim vysvětlí a prakticky demonstrují, jak na porovnání cen, např. kolik stojí v supermarketu tabulka určitého druhu čokolády od stejného výrobce a kolik za stejnou čokoládu zaplatí v kiosku. Tento princip lze použít jak u malých dětí, tak i u mládeže na jiném produktu, např. porovnání cen značkového oblečení v obchodě a jak je to s cenami na internetu. Jiným příkladem, jež lze použít k naučení dětí šetrnosti, jsou výlety, na které s sebou rodiče mohou pro sebe i děti vzít jídlo a pití s tím, že se vyhnou utrácení peněz v rychlých občerstveních, či restauracích, ve kterých by za občerstvení utratili vyšší částky peněz. Příkladů je mnoho, je tedy snadné se opřít se o zkušenosti z každodenního života, a vidět i malé „věci“, jež by dětem přiblížily zodpovědné spotřebitelské chování. Právě na drobnostech se děti učí, jak s penězi zacházet, zejména proto, že spotřebitelské

¹⁷ Národní ústav pro vzdělávání (NÚV). *Finanční gramotnost ve výuce*. Metodická příručka. Úvodní slovo. Citát: Alena Hesová, S. 6. [online]. Copyright © [cit. 02.08.2020]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Financi_gramotnost_ve_vyuce_definitivni.pdf>.

chování rodičů má na děti bezprostředně přirozený vliv. Je to způsob, jak naučit děti spravovat peníze, resp. plánovat rozpočet chytře, bez zbytečných výdajů navíc (viz příklad s výletem).

1.4.4 Nepoužívat peníze jako prostředek odměny

Rodiče často používají peníze k odměňování svých dětí za výkony, například za výborné výsledky ve škole či sportovní výkony v soutěžích nebo i v jiných životních situacích, jako třeba u příležitosti narozenin, taktéž jako vánoční dárky, nebo jen tak bezdůvodně, případně si penězi své děti „kupují“, jelikož na ně nemají dostatek času a domnívají se, že peníze mohou dětem chybějící čas a zájem o ně nahradit.

1.4.5 S penězi opatrně a skromně

Postoje jedinců ve společnosti se ve vztahu k penězům liší. U některých jedinců vyvolávají peníze touhu po utrácení, u jiných naopak jejich nedostatek budí úzkost. U některých lidí jsou velké peníze brány jako prostředek k manipulaci a ovládání druhých lidí, s jejich pomocí chtějí vyvolat dojem vyššího statusu a nadřazenosti nad ostatními. Zodpovědní jedinci se zaměřují na plánování a přípravu na budoucnost, což pak vyjadřuje jejich finanční chování v běžném životě (porovnávání cen ve vztahu ke kvalitě produktů apod.), přičemž se zmíněné chování u ženského pohlaví od mužského liší.¹⁸ Cítění k penězům se u dětí rozvíjí postupně, v závislosti na etapách, jimiž musí projít, čehož lze ve vzdělávacím procesu pozitivně a efektivně využít.¹⁹ Přemíra darů ve formě peněz, jimiž jsou děti od útlého věku zahrnovány, může způsobit, že děti budou zhýčkané a ztratí schopnost rozlišovat realitu.²⁰ Pokud je dítě zvyklé být odměňováno, často i nepřiměřeně vysokými částkami za dobré vysvědčení, nebo jsou jim dávány peníze jako „úplatky“ předem, není to právě nejlepší cesta k finanční odpovědnosti. Negativním aspektem je např. když je finanční obnos je „vyměněn“ za příslib, že pokud se dítě ve škole zlepší, dostane nějaký drahý (někdy i předražený) dárek za snahu (kupříkladu nový počítač vyhlášené značky, i když ten původní je využíván teprve rok). Otázkou zůstává, co budou muset rodiče později zaplatit za úspěchy svého dítěte u maturity, či při získání vysokoškolského diplomu a v dalších etapách života? Odpověď na tuto otázku není snadná. Vhodnější strategií při výchově dětí k zodpovědnému zacházení s financemi by v případě jejich úsilí a úspěchů mělo být odměňování dárky nehmotného charakteru, které vyjádří lásku k dítěti. Například za dobrý výkon lze dítě odměnit zájmem o vykonanou činnost, zvýšenou pozorností v případě, že dítě vysvětluje, co právě dělá a co ho těší a dělí se se o zkušenosti, nebo je možné s dítětem plánovat trávení času společnými aktivitami, vzít ho na nákupy s rozumným rozpočtem financí apod. Děti, zejména pak mladší děti se tak snadno mohou seznámit s reálnými situacemi, poznat jak „to“ funguje v praxi a hodnota naučeného tak daleko přesáhne hodnotu, jež by v základu činila darovaná finanční částka.²¹

¹⁸ GRESHAM a FOTENOT (1989): In RIEGEL, Karel. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada. 2007. S. 163. ISBN: 80-247-1185-0.

¹⁹ Piagetova vývojová teorie: In RIEGEL, Karel. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada. 2007. S. 163. ISBN: 80-247-1185-0.

²⁰ Lea a kol. (1994): In RIEGEL, Karel. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada. 2007. S. 164-165. ISBN: 80-247-1185-0.

²¹ Dtto.

1.4.6 Kapesné a smysl kapesného pro dítě

Kapesné pro děti je dalším způsobem, jak stimulovat zdravý „vztah“ mezi dítětem a penězi, a to za předpokladu, že se tak děje zodpovědně. Kapesné by nemělo být dětem poskytováno primárně za účelem dávání peněz, nýbrž by u nich mělo plnit funkci vzdělávací, což znamená učit děti, jak s penězi nakládat. Výše kapesného je však potřeba správně nastavit, tudíž určit jeho výši, a pravidelnost pro určitý časový úsek. Je taktéž žádoucí, aby si rodiče v souvislosti s poskytováním kapesného dítěti položili otázku, kdy by děti měly začít kapesné dostávat. Odborníci v oblasti vzdělávání se domnívají, že není špatné svěřit dítěti kapesné již v raném věku. Čím dříve dítě začne s penězi zacházet, tím lépe. Z uvedeného tedy vyplývá, že je možné dát dítěti kapesné i v předškolním věku, pokud se jedná o malé částky.²² Například předškolákovi ve věku od čtyř do pěti let může být poskytnuta například částka pět až deset korun za týden. Dítě si tak samo rozhodne, za co tuto sumu utratí, nebo si ji uloží pokladničky. Výše kapesného pro dítě však závisí samozřejmě na rodičích.

Následující kapitola se zabývá principy a strategiemi vzdělávání finanční gramotnosti a jeho strukturou. V rámci zaměření tématu publikace je zde vymezena podkapitola pro finanční vzdělávání na prvním stupni základních škol, která poté navazuje na část praktickou, jež obsahuje vzdělávací příklady učené pro výuku FG na prvním stupni ZŠ.

²² RIEGEL, Karel. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada. 2007. S.166. ISBN: 80-247-1185-0.

2 Finanční gramotnost a vzdělávání ve školách

Finanční vzdělávání bylo donedávna součástí studijních programů na středních odborných školách, například obchodních akademiích a na vysokých školách. S rozvojem ekonomiky a finančního sektoru rostl i požadavek na kompetence, jež nebyla součástí výukových a studijních programech škol, které nebyly na ekonomické vědy zaměřeny. Požadavek finančního vzdělávání se zvýšil postupně s přibývajícimi případy zadlužení nejen domácností, nýbrž i u jednotlivců, od nízkého věku po dospělé jedince. Postupně začaly být implementovány výukové a studijní moduly, a to nejen do základních a středních škol jež nebyly v předchozích letech na finanční vzdělávání zaměřeny, ani připraveny. Při zavádění školního vzdělávání v oblasti financí začaly být dostupné vzdělávací materiály, které umožňovaly finanční výuku již v předškolním věku nenásilnou a hravou formou.

Vzhledem k tomu, že se s penězi setkávají i malé děti, vycházelo se z obecného principu, že *s rozvojem dovedností a kompetencí je třeba začít již v útlém věku*. Začít se zabývat financemi poté, co jedinci vystudují školy a zařadí se do pracovního života, bývá často již pozdě a dospělého jedince stojí mnoho úsilí proniknout do problematiky finančního světa jež se mezitím rozvinul do té míry, že je subjekt náhle zahlcen obrovským množstvím informací, které nedokáže v krátké době efektivně a správně zpracovat.²³

Součástí povinné výuky se finanční vzdělávání zaměřené na rozvíjení kompetencí finanční gramotnosti stalo v roce 2013 (s platností od 1. září 2013), kdy došlo k implementaci do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV), jež bylo vydáno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT ČR).²⁴

2.1 Výuka finančního vzdělávání na 1. stupni ZŠ

Výuka školních předmětů není jednoduchou záležitostí, jelikož vyžaduje pedagogy, na které jsou kladeny vysoké nároky v oblasti odborných i osobnostních kompetencí, přičemž jejich úkolem je výchova jedinců předáváním zkušeností nejen předchozích generací, nýbrž i generace současníků. Výchovu lze v tomto smyslu definovat jako záměrný proces, jež má působit na jedince s cílem dosáhnout pozitivní změny ve vývoji získávání příslušných kompetencí.²⁵

V souvislosti s výchovou nelze opomenout její smysl v komplexním vzdělávacím procesu, což znamená postupovat vhodným způsobem, aby jedinec rozvinul své osobnostní vlastnosti tak, aby pak pomocí nich dokázal vést samostatný a odpovědný život ve společnosti jejíž součástí je.²⁶ Výchovný a vzdělávací proces se z hlediska cílů liší jak obsahem a objemem předávaných znalostí

²³ KIYOSAKI, Robert T., LECHTER, Sharon L. *Bohatý táta, chudý táta: co bohatí učí svoje děti a chudí a střední vrstvy ne*. Praha: Pragma, 2001. S.7-9. ISBN 80-7205-822-3.

²⁴ Upravený *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, platný od 1. 9. 2013, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 05.08.2020]. Dostupné z:< <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani?highlightWords=M%C5%A0MT+2647%2F2013+210>>.

²⁵ JŮVA a JŮVA (1994:S.27): In PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 3., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2005, S. 50. ISBN 80-7367-047-X.

²⁶ BREZINKA, Wolfgang. *Východiska k poznání výchovy: úvod k základům vědy o výchově, k filozofii výchovy a k praktické pedagogice*. Brno: L. Marek, 2001. S.14-15. ISBN 80-86263-23-1.

a dovedností, tak i načasováním u různých věkových kategorií. S výchovou k finanční odpovědnosti dětí již od útlého věku se proces výchovy proměnil v modernější koncept, kdy je důraz kladen na realitu, tzn. vzdělávání pro každodenní život. Obsahem výuky finanční gramotnosti se tak staly programy a výukové moduly, jež přináší dětem možnost získat povědomí o tom, jak funguje proces nakládání s penězi a jak funguje svět nabídky a poptávky, jakož i plánování a pracovního trhu, jež je součástí finančního environmentu v každodenním styku. Cílem takového druhu vzdělávání je zprostředkovat jedincům vhodnou formou informace, jež jim pomohou orientovat se v nesčetném počtu produktů, které by rádi získali, a zároveň je naučit zodpovědnosti za kroky, jež v oblasti peněz a peněžního toku učiní. Pro určitou věkovou kategorii, resp. stupeň vzdělávání je třeba mít na zřeteli stanovování takových cílů, které budou k danému věku a za daných okolností přiměřené a přizpůsobené vnějším a vnitřním podmínkám.²⁷

Jak již bylo v předchozích kapitolách zmíněno, děti se s penězi setkávají již v předškolním věku – všímají si, jak si počínají rodiče, když nakupují, dostávají dárky (např. hračky, oblečení, knihy apod.) k různým příležitostem, jako jsou narozeniny apod., všímají si věcí, kterými disponují jejich vrstevníci, cestují s rodiči do exotických zemí a taktéž ukládají peníze od rodičů či prarodičů „do prasátka“, „na spoření“. Výuka v mateřských školách je postavena na principu her, aby si děti snadno a na drobných reálných situacích osvojili kompetence, které pak rozvíjejí v rámci RVP na základních a středních školách, a poté i v budoucnu, v dospělosti. Pevný základ pro kompetence v nízkém věku však hraje natolik významnou roli, že není možné tuto etapu finančního vzdělávání opomenout či přeskočit.

2.2 Strategie finančního vzdělávání

Na základě aktualizované verze Národní strategie finančního vzdělávání 2. z roku 2010 byl ve školách prezentován strategický dokument, jež definuje jak principy FV, tak i role jednotlivých subjektů, které se na tomto vzdělávání podílejí. Mezi ně počítáme jak MŠMT, tak i školy, učitele a rodiče. Předpokladem úspěšného rozvíjení kompetencí u dětí a mládeže je pak především úzká spolupráce učitelů-kolegů a rodičů dětí, s cílem předat takové vědomosti, jež jsou relevantní, správné a reálné, prezentované žákům na příkladech a řešení v běžném životě. V obsahu VP je obsaženo několik bodů, jež mají za úkol vysvětlit podstaty finanční gramotnosti a odborných pojmů, přičemž je vždy třeba přihlížet k věkové skupině a volit adekvátní formu vysvětlení, aby žáci problematice rozuměli, nezbytné je integrování naučeného do RVP a do příkladů z praxe, jakož i rozvíjení kritického myšlení - vhodné příklady z běžného života je třeba diskutovat se žáky a vést je k přemýšlení o řešení daných příkladů, a taktéž propojovat souvislosti v rámci řešení příkladových situací. V neposlední řadě je velmi žádoucí spolupráce s rodiči, jenž může přispět k obohacení výuky FG tím, že rodiče mohou učitelům předávat tipy, jak a co lze žákům pro výuku zprostředkovat – mohou to být hry, hádanky, jednoduché příklady ze zkušeností z rodiny, či ze zaměstnání apod.²⁸

²⁷ MARÁDOVÁ, Eva, Jana MARHOUNOVÁ, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEČEK. *Kapitoly z rodinné výchovy: pro střední školy*. 1. vyd. Ilustrace Jiří Ondrůšek. Praha: Fortuna, 1992, S.119-120 s. ISBN 80-8529884-8.

²⁸ Aktualizovaná *Metodická doporučení pro výuku finanční gramotnosti*. 2. Aktualiz. 2013. Metodický portál RVP - Modul Články [online]. S.1-3. Dostupné z: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/17579/AKTUALIZOVANA-METODICKA-DOPORUCENI-PRO-VYUKU-FINANCNI-GRAMOTNOSTI.html/>>

Příspěvní rodičů do konceptu výuky je nepochybně velmi významné, jelikož se svět financí mění, a právě rodiče pracující mimo školský sektor získávají povědomí o aktuálních změnách v ekonomice rychleji.

2.3 Metodická doporučení k výuce finanční gramotnosti na 1. st. ZŠ

V souvislosti s výše uvedenými strategiemi lze obohatit výuku žáků o nové nápady a využít procvičování dovedností v rámci *didaktických her, inscenačních metod, využívání informačních technologií (přiměřeně věku a znalostem žáků)*, jakož i získat možnost žáky do výuky více aktivně podnítit, tak, aby více spolupracovali²⁹ a nemuseli být zahlceni obsáhlou a obtížnou teorií. Metodická doporučení pro výuku finanční gramotnosti jsou učitelům k dispozici na portálu RVP a nabízí nejen teoretické základy pro výuku FG a doporučení, jak výuku efektivně uskutečňovat (metodika), nýbrž i řadu nápadů k řešení praktických příkladů a možnosti učit se a procvičovat finanční „operace“ a zapojit tak i kritické myšlení.

2.4 Jak na to?

Děti, mladší i starší, si rády hrají, což nabízí skvělou příležitost, jak učit a naučit učít děti zacházet s penězi nenásilnou formou, jež hry a kvízy představují, např. pomocí *deskových her*, jako jsou *Zahrada, Den zúčtování aneb jak se pěstují peníze, Cashflow pro děti, Finanční svoboda* a jiné.³⁰

Využitím informačních technologií (ICT pro výuku ZŠ, taktéž i pro vyšší vzdělávací stupně) si žáci mohou své dovednosti procvičit na herních aplikacích, od oblíbeného *pehexa MoneyMánie*, přes další zábavné IT aktivity, např. *Moje familie, Apple Cup*, online (hra) *Spořínkov, Monopoly* a další.³¹ Zmíněné metodické materiály nejsou pro učitele závazné, pouze doporučující, a slouží jako inspirace pro aktivity, které učitelé mohou ve výuce použít a zároveň rozvíjet ve složitější celky, podle toho, jak děti prováděné úkoly chápou, jak se zvyšují jejich kompetence a samozřejmě dle frekvence zapojování žáků do výukových aktivit. Cílem výukových aktivit uvedených v metodickém dokumentu je zvyšování finanční gramotnosti v základním a středním vzdělávání tím, že je žákům názorně ukázáno, jak s penězi nakládat a jak se lze ve finančních otázkách rozvíjet. Všechny dostupné nástroje, či pomůcky, jakož i internetové vzdělávací aplikace jsou podporou v pokročilosti ve finančním vzdělávání, usnadňující osvojení potřebných kompetencí a jsou dostupné za účelem naučit jedince zodpovědnému zacházení s penězi.

Následující, praktická část této publikace, je zpracovaná ve výukových modulech a příkladech pro výuku finanční gramotnosti na 1. stupni ZŠ, jež jsou v souladu s doporučením MŠMT a metodickou

²⁹ Aktualizovaná *Metodická doporučení pro výuku finanční gramotnosti*. 2. Aktualiz. 2013. Metodický portál RVP - Modul Články [online]. S.2-3. Dostupné z: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/17579/AKTUALIZOVANA-METODICKA-DOPORUCENI-PRO-VYUKU-FINANCNI-GRAMOTNOSTI.html/>>.

³⁰ Aktualizovaná *Metodická doporučení pro výuku finanční gramotnosti*. 2. Aktualiz. 2013. Metodický portál RVP - Modul Články [online]. S.13. Dostupné z: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/17579/AKTUALIZOVANA-METODICKA-DOPORUCENI-PRO-VYUKU-FINANCNI-GRAMOTNOSTI.html/>>.

³¹ Aktualizovaná *Metodická doporučení pro výuku finanční gramotnosti*. 2. Aktualizováno 2013. Metodický portál RVP - Modul Články [online]. S.13,15,17,18. Dostupné z: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/17579/AKTUALIZOVANA-METODICKA-DOPORUCENI-PRO-VYUKU-FINANCNI-GRAMOTNOSTI.html/>>.

příručkou zahrnující metodická doporučení, a které rovněž korespondují s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání (vč. středního vzdělávání), které vycházejí z Národní strategie finančního vzdělávání a Systému budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, včetně Standardů finanční gramotnosti.

II PRAKTICKÁ ČÁST

3 Výuka finanční gramotnosti na příkladech

V rámci výuky finanční gramotnosti v rámci RVP je tato část publikace zaměřena na konkrétní vzdělávací moduly, přizpůsobené žákům na 1. stupni ZŠ. Návrhy vzdělávacích modulů jsou prezentovány ilustračně, což znamená, jakým způsobem by mohla výuka žáků probíhat, a to v souladu s doporučením MŠMT v rámci programu Národní strategie finančního vzdělávání 2.0. MŠMT ČR, dále pak v souladu s RVP a standardy FG, formou tematických úkolů a aktivit v rámci školní výuky na prvním stupni základní školy.

Jednotlivé příklady jsou zpracovány tematicky, mají své názvy, které vyjadřují obsah úloh. Za účelem podněcování žáků k aktivitě jsou jednotlivá zadání a úkoly doplněny pracovními listy (viz přílohy 1-21). Témata se vzájemně doplňují a prolínají, nabízejí možnost obsažené úkoly rozšiřovat tak, aby mohly být základní vědomosti a dovednosti efektivně rozvíjeny. Každé z témat lze zpracovávat individuálně i kolektivně v rámci projektové výuky FG, jakož i vypracováním v malých skupinkách, či ve dvojicích a ve trojicích. Rozvíjení finanční gramotnosti vyžaduje také porozumění pojmům, jakými jsou příjem, výdaj, rozpočet, tudíž je ve výuce FG nejvhodnější strategií používání příkladů z běžného života, vizuálně je prezentovat, připodobňovat k jiným situacím (viz např. témata 3.2 a 3.3), porovnávat, analyzovat a vyhodnocovat. Každé ze zpracovaných témat nabízí škálu otázek, jež mohou být kombinovány s několika a jinými tématy, jakož i doplňovány formou přebírání rolí (inscenační projekty, např. 3.7, 3.10), diskusními kroužky (všechna témata) a samostatnými aktivitami a úkoly v rámci projektů.

Cílem praktické části je zprostředkovat dětem, žákům prvního stupně ZŠ vzdělávací obsah, přiblížit jim svět peněz v širších souvislostech, rozvíjet kritické myšlení, ukázat jim, jak funguje trh, osvětlit jim pojmy ze světa financí, se kterými setkávají v běžném životě, dále pak naučit je spolupráci, rozvíjet jejich kreativitu, mluvit o finančních situacích a vysvětlovat strategie v souvislosti se zacházením s penězi. V neposlední řadě si žáci mají osvojit kompetence plánování a smysl pro zodpovědnost za své finance (viz témata 3.6 až 3.11). Výsledným efektem vzdělávání FG má být spokojený jedinec, který si dovede s penězi poradit, a to od jejich nabytí, přes plánování a spoření, až po následné využití úspor pro rozumné a potřebné účely.

V následujících podkapitolách je prezentováno jedenáct tematických celků, k nimž jsou bodově vypracovány postupy, doplněny o klíčové otázky, projektové nápady, doporučení, komentáře a postřehy k jednotlivým tématům. Výukové celky jsou doplněny motivačními texty vlastní tvorby a celkem 19 listy (taktéž vlastní tvorby), které lze dle potřeby obměňovat, doplňovat a vzájemně kombinovat. Pro vyšší efektivitu je v kompetencích učitelů zapojit do výuky využívání různých pomůcek od znázorňování příkladů v grafické podobě na tabuli (např. kreslení schémat a souvislostí barevnými křídami), až po rekvizity v rámci projektů (inscenace a přebírání rolí a pod).

3.1 Mám hodně přání

Zařazení: Standardy finanční gramotnosti pro ZŠ

Hodnoty

Předpokládané znalosti z předmětu matematika

Základní (z předškolního vzdělávání)

Zadání: Žáci si vypráví o svých přáních

Motivační text: Každý má svá přání.

Každé dítě má svá přání. Julinka je má také. Každý den vidí kolem sebe spoustu věcí, které by chtěla mít. Obchody jsou plné hraček, knih a krásného oblečení, které by si tak moc přála. A co taková cukrárna! Tam by chtěla Julinka mlsat pořád – čerstvým vonícím koláčkům odolává jen stěží, nejraději by si je kupovala každý den, hned ráno, když jsou nejchutnější. I její bráška Honzík má přání, ale ta jsou úplně jiná.

Honzík touží po zlaté rybce, která by se proháněla v krásně osvětleném akváriu, jež v noci modravě svítí. To však není jeho jediné přání, Honzík chce být fotbalistou. K narozeninám si přeje fotbalový míč a kdyby to šlo, i pořádné boty na fotbal, kterým se říká kopačky. Jenže! Včera Honzík zahlédl v obchodě s hračkami úžasné Lego. Tak rád by si zahrál na stavitele, vymýšlel a stavěl různé domy, garáže, přístavy a další věci. „Co si asi tak přejí jiné děti?“, myslí si Julinka a Honzík

Co vy na to? Co si přeješ ty, Janičko, Petříku, Dominiku, Alenko...?

Zamyšlení:

Co všechno děti potřebují, po čem touží, co si přejí? Jsou to materiální věci, nebo i něco jiného? Třeba výlety s rodiči a společně strávený čas, pomoc kamarádům, nebo pomoc s prací na zahradě?

Metodika: Možnosti k postupu řešení

Pomůcky: výkres/ papír s obrázky předmětů (viz pracovní listy 1. a 2. v příloze), pracovní listy, prázdné papíry na kreslení, barevné pastelky, křídly, tabule, hrací koberec, lavice.

Varianta 1.

1. Děti v první třídě se teprve učí číst. Krátký příběh (viz Motivační text) má dětem navodit příjemnou náladu a motivovat je k aktivitě – povídání o přáních a snech, o tom, po čem touží, ať už je to věc materiální, nebo nemateriální, něco, co jim přináší radost, například výlet s rodiči, stanování na zahradě s nejlepším kamarádem/ kamarádkou apod.

2. Učitel/ka děti usadí do lavic nebo na hrací koberec, seznámí je s aktivitou a přečte příběh. Otázka na konci příběhu je určena dětem. Děti postupně odpovídají na danou otázku, sdělují si svá materiální přání, nebo vyjmenovávají volnočasové aktivity, které mají rády, a které představují nemateriální svět.

Varianta 2.

1. Učitel/ka předem přichystá na malou tabuli motivační obrázek, příp. výkres/ papír s obrázky předmětů, které bývají u dětí oblíbené. Použije menší příruční tabuli pro případ, že by děti byly usazené na hracím koberci, aby měly pocit příjemné a neformální atmosféry. Děti se usadí na hrací koberec do půlkruhu, učitel/ka se usadí k dětem.
2. Učitel/ka děti vybidne, aby si předměty na obrázcích prohlédly. Poté se učitel/ka ptá, které předměty se dětem líbí, nebo které touží získat. Děti odpovídají na otázky jedno po druhém, vyjádří svá vlastní přání či nápady, co by mohly či chtěly mít, a také co je baví a co k provozování své záliby potřebují (např. vybavení na lyžování: lyže, helmu, lyžařské brýle apod).

Varianta 3:

1. Učitel/ka předem přichystá na velkou tabuli motivační obrázky, výkresy/ papíry s obrázky předmětů, které bývají u dětí oblíbené. Může použít zvětšenou kopii přiloženého vzorového listu, nebo na tabuli připevní samostatné obrázky s předměty. Další postup pak bude stejný jako u předchozí varianty.
2. Učitel/ka se dotazuje na přání dětí a na jejich tužby. Zároveň jsou děti podněcovány k tomu, aby vyjádřily svůj názor potřebu dané věci, tj. k čemu/ proč danou věc potřebují. Děti odpovídají na dotazy, mohou se pochlubit věcmi, které už doma mají apod., taktéž jaké mají záliby a co si myslí, že budou k provozování své záliby potřebovat, např. záliba: hokej; potřeba: brusle, hokejka, hokejový dres atd.

Komentáře:

Přání jsou součástí života každého jedince nezávisle na věku a okolnostech životního vývoje. Děti už od malička poznávají svět kolem sebe a rozlišují věci, které je zaujmou a které ne. Proces poznávání je navede na „cestu“, kdy zjišťují, co by rády měly jen pro sebe, od věcí materiálních, jako jsou hračky, oblečení, sportovní vybavení, výlety, oblíbené pochoutky, zvířátko a mnoho dalších, po nemateriální „věci“, jako například lásku, pozornost, zájem, porozumění a duševní podporu od nejbližších, např. od rodičů, prarodičů, kamarádů apod.,

Tento první úkol je určitým startovacím modulem, jež postupně navazuje na další aktivity v projektu finančního vzdělávání, které žáky provede hodnotovým systémem, jež začíná na celé řadě přání a pokračuje rozvíjením poznání peněz i hodnot, jež se s materiálním světem poměřují.

Úloha je na začátku postavená jako náhled do přání dětí, které vyjadřují to, co mají rády, co by chtěly mít příp. co by chtěly dostat jako dárek a vyjadřuje jejich osobní tužby od kterých se později bude odvíjet jejich úsilí získat vysněné věci svými vlastními silami. V této úloze nezáleží ceně věcí (kolik co stojí), jelikož s nimi děti v první třídě na prvním stupni ZŠ ještě zacházet neumějí, i když pojem peníze i peníze samotné znají. Taktéž neznají „pravou“ hodnotu peněz a jejich koloběh. Pro řešení úloh, příp. jejich variant není na začátku nutná znalost matematiky, se kterou se v první třídě teprve začíná. Cílem úlohy je zjistit, od čeho a v jaké míře se později bude vyvíjet snaha dětí na cestě ke splnění svého snu či přání a za jakou cenu (nemusí se jednat přímo o peníze), tj. jakým způsobem

lze danou věc získat. V dalších aktivitách pak budou děti vedeny k tomu, aby se naučili, jak a proč je třeba učinit jisté kroky k tomu, aby rozlišily, co je pro ně (ne)důležité, které věci si mohou dopřát až později a které jsou skutečnou prioritou.

Organizace výuky a práce s pomůckami:

Děti budou jistě natěšené, že mohou něco ukázat, předvést (se), jak to děti běžně dělají. Je nutné vhodnou formou ze strany učitele/učitelky vést děti k disciplíně a ohleduplnosti k ostatním. Děti je třeba ujistit, že každé z nich dostane příležitost předvést co už umí. U stydlivých dětí může učitel/ka pomáhat intenzivnějším povzbuzováním, úsměvem, svou přítomností poblíž, zatímco dítě bude kreslit nebo představovat svůj nápad a věc, kterou by si přálo, nebo kterou už má.

3.2 Jaké potřeby mají rostliny?

Zařazení: Standardy finanční gramotnosti pro ZŠ

Hodnoty

Předpokládané znalosti z předmětu matematika

Základní (z předškolního vzdělávání)

Předpokládané znalosti z předmětu prvouka

Základní (z předškolního vzdělávání)

Zadání: Žáci vyprávějí o potřebách rostlin a porovnávají je se svými potřebami.

Motivační text: Jaké potřeby mají rostliny?

Svět kolem nás je plný zajímavých věcí, je barevný a živý. Malá Alenka miluje přírodu se všemi těmi překrásnými rostlinami a stromy, které jaře kvetou a nádherně voní. Vždy, když jde s tatínkem do lesa, nebo na zahradu s babičkou, pozorně se dívá kolem sebe a snaží se porozumět zázrakům přírody. Často klade otázky a chce se dozvědět, jak to v přírodě funguje. Co takový strom potřebuje? A proč? Tatínek i maminka Alence rádi všechno vysvětlí. Jdou na to chytře. Přirovnávají rostliny k lidem. Lidé musí jíst, aby prospívali, správně se vyvíjeli a rostli. Taktéž rostliny potřebují jídlo, kterým jsou vlastně světlo, voda a minerály. Stejně jako lidé, ani rostliny se nemohou obejít bez sluníčka. Bez něj, pouze v čiré tmě, by zahynuli. Rostliny zkrátka potřebují dobrou péči, stejně tak, jako lidé.

Zamyšlení:

Jaké potřeby mají rostliny? Co rostliny potřebují a proč? Proč rostliny potřebují k růstu půdu? Co by se stalo, kdyby potřeby rostlin nebyly naplněny?

Metodika: Možnosti k postupu řešení

Pomůcky: pracovní listy (viz pracovní list 3.), prázdné papíry na kreslení, barevné pastelky, křídly, čisté papíry na kreslení, tabule, lavice.

Varianta 1.

1. Děti se v první třídě teprve učí číst. Krátký příběh má dětem navodit příjemnou atmosféru a motivovat je k aktivitě, kterou je povídání o potřebách rostlin. Učitel/ka děti usadí, do lavic nebo na hrací koberec a přečte příběh. Otázky na konci příběhu jsou určené dětem (viz Zamyšlení). Děti na ně postupně odpovídají a rozvíjejí své myšlenky – co vlastně potřebují k životu lidé v porovnání s rostlinami.

Varianta 2.

1. Učitel/ka předem přichystá na malou tabuli motivační obrázek nebo výkres/ papír s obrázkem k tématu „Jaké potřeby mají rostliny?“ (viz pracovní list 3.). Děti se usadí na hrací koberec do půlkruhu, učitel/ka se usadí k dětem.

2. Učitel/ka děti vybídne, aby si obrázek prohlédly. Děti si výkres s obrázkem prohlédnou. Poté učitel/ka klade otázky: Jaké potřeby mají rostliny? nebo Co rostliny potřebují a proč? A proč rostliny potřebují k růstu půdu? Co by se stalo, kdyby jejich potřeby nebyly naplněny? Děti odpovídají na otázky jedno po druhém a mohou taktéž vyjádřit své zkušenosti s rostlinami, např. zahradičení s babičkou, dědečkem, maminkou nebo tatínkem jakou činnost na zahradě dělají a zda jim tato práce něco přináší (např. radost z toho, že rostliny prospívají, stromy kvetou a dávají ovoce apod.).

3. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Komentáře:

Umění stanovení životních priorit je součástí finančního vzdělávání. Pro rozvoj rozlišení důležitých potřeb je příklad na rostlinách pro prvňáčky srozumitelnější než příklady vysvětlované na finančních částkách. Samozřejmě, peníze souvisejí s pořízením potřebných věcí, a to jak pro rostliny, tak i pro lidi. Tento úkol v první řadě demonstruje základní potřeby, bez kterých by se živý organismus neobešel – jídlo, pití, světlo a životní prostor.

Učitel/ka může děti motivovat i dalšími otázkami, např. proč je péče o rostliny důležitá (např. stromy nesou ovoce, když se o ně dobře staráme). Takto jsou děti posouvány v kritickém myšlení ve smyslu rozlišení, co se stane, když některé potřeby rostlin nebudou naplněny a jaký je důsledek, nesprávné péče. Nebo naopak, v případě dobré péče, správného postupu a poctivé práce tyto snahy přinesou „ovoce“. Zahrada tak může představovat pracovní prostředí, péče o rostliny, jako zalévání, okopávání, zalévání a dostatek sluníčka lze interpretovat jako práci ve firmě s tím, že snaha a dobře vykonaná práce přinese „ovoce“, což znamená finanční odměnu – peníze. Za ty si pak člověk může koupit jídlo a další věci, které pro sebe potřebuje. Na tuto výukovou aktivitu postupně navazují další úkoly, jako například „Co skutečně potřebuji“ (viz pracovní list 6 a pracovní list 16. „Jdeme nakupovat.“ Zatímco cílem první úlohy o potřebách rostlin je podnítit děti k přemýšlení o tom, co potřebují rostliny, v další úloze pak se úvaha zaměřuje na potřeby lidí.

3.3 Jaké potřeby mají lidé?

Zařazení: Standardy finanční gramotnosti pro ZŠ

Hodnoty

Předpokládané znalosti z předmětu matematika

Základní (z předškolního vzdělávání)

Zadání: Jaké potřeby mají děti i dospělí na obrázku?

Motivační text: Jaké potřeby mají lidé?

Každý z nás vidí svět a to, co je opravdu důležité odlišně. Od toho se také odvíjejí naše potřeby. Zatímco rostliny jsou vcelku nenáročné a spokojí se se základními potřebami, jako je světlo, voda, teplo či minerály v půdě, ve které rostou, lidé mají i jiné potřeby, které jsou často náročnější. Představte si své vlastní potřeby a potřeby vašich nejbližších. Kolik jich dokážete vyjmenovat?

Zamyšlení:

Jaké potřeby mají lidé? Jsou to peníze, láska, zdraví, přátelství, peníze? Co potřebujeme kromě jídla, pití, tepla a životního prostoru? Co je pro lidi důležité a co nelze za peníze koupit?

Metodika: Možnosti k postupu řešení

Pomůcky: pracovní listy (viz pracovní list 4., 5., 6.), prázdné papíry na kreslení, barevné pastelky, křídly, čisté papíry na kreslení, tabule, lavice.

Varianta 1. Jaké potřeby mají děti a dospělí na obrázku?

1. Pokud je úloha určena pro děti, které se teprve učí číst, ujme se učitel/ka přečtení krátkých motivačních textů k jednotlivým osobám, u kterých jsou zmíněné jejich potřeby. Pro vizualizaci je určen pracovní list s obrázky doprovázený krátkými příběhy, které dětem pomohou spojit si mluvené slovo s osobami na obrázcích a lépe si zapamatovat, co by si každá z daných nich přála. Učitel/ka vždy ukáže na obrázek na pracovním listu a vysloví jméno osoby, o které bude číst. Poté přečte popisy jednotlivých osob přiměřeným tempem, aby umožnila žákům zažít si množství informací v jednotlivých příbězích.

2. Úloha vybízí děti k tomu, aby přemýšleli, co si jejich kamarádi, rodina, či ony samy přejí, co potřebují. Vhodnými otázkami může učitel/ka pobídnout děti, aby srovnaly potřeby rostlin, o kterých mluvily v předchozí úloze „Jaké potřeby mají rostliny?“ (viz pracovní list 6) a porovnat počet potřeb u rostlin s množstvím potřeb lidí na obrázcích. Děti mohou počítat na prstech, případně napsat ke každé osobě číslici která vyjádří počet potřeb u jednotlivých osob a povídat si o nich.

3. Doplňující otázky kladené učitelkou/ učitelem se mohou zaměřit na porovnání množství potřeb ve spojení s tím, co je pro život skutečně potřebné a co je naopak potřebné méně, čeho se lze vzdát

a co člověk potřebuje nejvíce. Diskuse by měla probíhat řízeně, aby se děti nepřekřikovaly. Možnost vyjádřilo své myšlenky by měly mít všechny děti. Žáci by měli být vedeni tak, aby se o slovo přihlásili. Žáci, kteří jsou stydlivější by měli být k odpovědím vybízeni nenásilným, laskavým způsobem. Není žádoucí vynechávat z diskuse žáky, kteří jsou ostýchaví, nebo si v projevu před ostatními nevěří.

4. Učitel/ka využívá své pedagogické dovednosti a snaží se vhodným způsobem přimět nesmělé žáky ke komunikaci. Často pomůže hračka, hezký obrázek, blízkost učitele, ujištění, že žák svou úlohu „řečníka“ zvládne, protože všichni spolužáci budou rádi, když se s nimi o své myšlenky podělí.

5. Řešení k otázce množství potřeb není o tom, co je správně a co je nesprávně. Úvaha o potřebách má za cíl zmapovat u dětí momentální náhled na okolní svět v jejich každodenním životě, jakož i získat informace o tom, co je třeba žákům lépe přiblížit, vysvětlit a položit tak základ pro další strategie ve výuce FG v návaznosti na další úlohy, jež s úlohami souvisejí.

6. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Varianta 2. Jaké potřeby mají děti i dospělí na obrázku?

1. Druhá varianta úlohy je určena pro žáky, kteří již hezky čtou. Učitel/ka zapojí do aktivity své žáky, použije strategii hlasitého čtení krátkých motivačních textů o osobách, u kterých jsou zmíněné potřeby osob v textu. Žáci se mohou přihlásit sami (zvednutím ruky), nebo na pobídku učitelky/učitele, příp. jsou žáci učitelkou/učitelem vybráni. Pro vizualizaci osob z příběhů je určen pracovní list s obrázky, a ten je doplněn pracovním listem s krátkými příběhy, které dětem pomohou spojit si mluvené slovo s osobami na obrázcích a lépe si zapamatovat, co by si každá z těchto osob přála. Aby se žáci zorientovali, učitel/ka může zvětšenou kopii pracovního listu s obrázky připevnit na tabuli a vždy ukázat na osobu, ke které se krátký příběh váže.

2. Dobrou strategií ve výuce formou malých či větších projektů (jako v tomto případě) je, že učitel/ka deleguje menší úkoly na žáky, kteří se buď přihlásí a tyto úkoly převezmou (zde četba), nebo je učitel/ka úkoly pověří – vybídne k aktivitě, jako např. čtení, kreslení obrázků k tématu na tabuli apod. Po přečtení textů učitel/ka žáky pochválí a motivuje je k další aktivitě, kterou je povídání o potřebách jednotlivých osob z příběhů, i o potřebách žáků samotných, či o potřebách jejich kamarádů a rodiny.

3. Učitel/ka klade doplňující otázky zaměřené na jednotlivé osoby z příběhů, na porovnání množství jejich potřeb, porovnávání důležitosti potřeb osob z příběhů se svými vlastními potřebami, či potřebami jež mají kamarádi či rodina. Úvahy lze směřovat i na aspekt priorit, tj. co žáci považují za nezbytné pro život, nebo čeho by se dokázali vzdát.

4. Diskuse by měla probíhat řízeně (žáci se o slovo přihlásí, příp. jsou k odpovědi vybídnuti). Možnost vyjádřit se by měli mít všichni žáci, přičemž se mohou o slovo přihlásit, nebo budou vybídnuti učitelkou/ učitelem. Není vhodné vynechávat z diskuse ostýchavé žáky, tudíž je úlohou učitelky/ učitele zvolit vhodný způsob, jakým lze zapojit do aktivity všechny žáky (viz také Varianta 1.) Žáci mohou taktéž kreslit svá přání na tabuli a poté o nich s učitelem/ učitelkou a spolužáky diskutovat.

5. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Komentáře:

Součástí výukové aktivity (Varianta 2.) je hlasité čtení. Tato strategie má mnoho výhod, z nichž lze zmínit v první řadě zlepšení techniky čtení a zapojení sluchu, a tím i učení se poslechu. V neposlední řadě hlasitý poslech napomáhá zlepšit u žáků porozumění obsahu textu. Čtení si nelze osvojit jiným způsobem než čtením různých textů, nejlépe takových, které se dětem líbí.

Efektivní technikou procvičování mluveného projevu je zpětná vazba, tj. povídání o obsahu přečteného textu, tvoření otázek a odpovědí, interaktivita ve skupinkách (otázky a odpovědi, výuka na základě převzetí rolí apod.). Pravidelný nácvik hlasitého čtení přináší dobré výsledky, jež lze poznat podle správnosti a plynulosti vyjadřování, výraznosti a taktéž přiměřené rychlosti. Hlasité čtení pomáhá zlepšit porozumění sdělení a hlasovou výraznost.

Tato strategie je doporučována u čtenářů, kteří jsou v hlasitém čtení jistější a jsou motivováni ke zlepšování čtecí techniky. Ostatní děti, kterým čtení ještě působí potíže, sledují text a vnímají hlasy svých spolužáků, což je i motivuje ke snaze zlepšit se na stejnou úroveň a zároveň napomáhá zapojením dvou smyslů (sluchu a zraku) k lepšímu porozumění čteného textu.³² Žáci pak mohou techniku hlasitého čtení procvičovat i v domácím prostředí (s rodiči, se staršími sourozenci apod.)

Poslechem čteného textu od různých osob je u ostatních dětí aktivováno vnímání tempa řeči a napomáhá přizpůsobení tomuto tempu. Tímto je docíleno zvýšení sebevědomí dětí a jejich ochotu číst nahlas. Individuální pravidelné procvičování zlepšuje čtenářské dovednosti a schopnost textu lépe porozumět. Příležitosti číst nahlas je však třeba dávat i slabším čtenářům, zpočátku v kratších odstavcích. Je třeba je motivovat k malým pokrokům, aby samy vnímaly své zlepšení.³³

3.4 Výměnný obchod. Vyplatí se výměna?

Zařazení: Standardy finanční gramotnosti pro ZŠ

Hodnota a cena

Předpokládané znalosti z předmětu matematika

2.-3. třída ZŠ

Zadání: Zjisti, zda je výměna výhodná

Motivační text: Vyplatí se výměna?

Petr dostal od svého tatínka jako dárek nové náramkové hodinky. Je nadšený a chce se kamarádům pochlubit. Všem je hrdě ukazuje. Tonda nemůže z hodinek spustit oči. Neodolá a navrhne Petrovi

³² *Metody čtení - metodika výuky čtení* - Nová škola - DUHA. Nová škola - DUHA, Brno - distribuce učebnic, pracovních sešitů a interaktivních učebnic [online]. Copyright © 2020 Nová škola [cit. 22.08.2020]. Dostupné z: <<http://www.novaskolabrno.cz/c/metody-cteni-metodika-vyuky-cteni-83/>>.

³³ Dtto.

výměnu: „Když mi dáš hodinky, o víkendu ti pomůžu s matematikou.“ Petr se rozčílí a vykřikne: „To snad nemyslíš vážně! Blázníš, nebo co? Nedám ti je!“

Zamyšlení:

Proč Petr reaguje tak rozčileně? Proč odmítá vyměnit své nové hodinky za pomoc s úkoly? Je Tondův návrh spravedlivý? Skutečně je pro Petra výhodné vyměnit hodinky za doučování? Mohl by Tonda nabídnout Petrovi za hodinky něco jiného, aby to bylo spravedlivé pro oba? Na co je třeba dávat pozor, když nám někdo nabízí výměnný obchod?

Metodika: Možnosti k postupu řešení

Pomůcky: pracovní listy (viz pracovní list 7.), prázdné papíry na kreslení, barevné pastelky, křídly, čisté papíry na kreslení, tabule, lavice; různé předměty pro aktivitu „Malá burza“, např. různé hračky, pera apod.

Varianta 1. Jakou hodnotu má věc, kterou bychom chtěli vyměnit za něco jiného?

1. Úloha je zaměřená na nácvik rozlišení hodnoty věci, která je předmětem směny. Na začátku nemusí jít o stanovení skutečné finanční hodnoty předmětu, nýbrž o to, jakou osobní hodnotu pro účastníky směny daná věc má. Děti jsou do této aktivity zapojovány aktivně, hlásí se o slovo a sdělují své postřehy, mohou klást i otázky, které pak společně ve skupině prodiskutují.

2. Nejdříve si učitel/ka s dětmi povídá o tom, co by mohly nebo chtěly vyměnit, a za co (předmět, „službu“, např. pomoc s úkoly a pod). Každé z dětí navrhne nějaký předmět, může použít vlastní věci, které má momentálně k dispozici, např. pero, knížku, přívěšek na klíče apod. Děti jedno po druhém předmět popisují, mohou zmínit, odkud předměty získaly a za co je lze vyměnit a proč.

3. Učitel/ka podněcuje děti k úvaze, zda by daný předmět skutečně chtěly vyměnit a zda si myslí, že by zamýšlená výměna byla spravedlivá. Úloha má za úkol rozvíjet kritické myšlení a kompetence pro odhad.

4. Žáci dostanou k dispozici pracovní list (viz příloha 7 – Výměnný obchod.), kam si mohou zapisovat předměty, které by chtěli vyměnit a co by za ně chtěli dostat.

5. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Varianta 2. Malá burza. Děti přebírají role.

1. Úkolem dětí bude převzetí rolí. S pomocí učitele/ učitelky zinscují děti malou výměnnou burzu. Učitel/ka vymeze prostor ve třídě, například spojené lavice, nebo prostor na hracím koberci. Žáci si připraví předměty, které budou chtít vyměňovat za jiné věci. Žáci pracují ve dvojicích, nebo v malých skupinkách, ve kterých si vzájemně nabízejí předměty z předem přichystaného množství předmětů. Žáci se snaží se vybírat tak, aby předměty byly přibližně ve stejné hodnotě či významu pro ně samotné.

2. Učitel/ka prochází kolem skupinek a sleduje burzu. V případě potřeby děti podporuje, či usměrní, pokud potřebují pomoc s rozhodováním. Taktéž zodpovídá případné otázky žáků, vysvětluje a motivuje.

3. Po skončení burzy učitel/ka udělá s žáky vyhodnocení aktivity. Na závěr děti s učitelkou/ učitelem prodiskutují otázku „Proč není vždy snadné spravedlivě obchodovat?“

4. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Komentáře a postřehy:

Aktivity s přebíráním rolí jsou u dětí oblíbené. Vžitím se do role se děti zábavným způsobem učí rozvíjet jazyk, komunikační a řečnické dovednosti, kritické myšlení, objevují a rozvíjejí své vyjednávací schopnosti, zkoušejí si své role v obchodování na malé burze a kriticky posuzují výměnu, jejíž účelem je zisk pro jednoho z účastníků nebo pro oba. Zatímco v běžném životě mohou být děti spíše stydlivé, sklouznutím do různých rolí je pro ně snadnější se prezentovat v určité roli, jež jim padne a která jim dodá více sebevědomí pro rozvoj osobnosti, komunikačních kompetencí, porozumění ostatním lidem a životním situacím.

3.5 Spravedlivý trh aneb nejde jen o cenu.

Zařazení: Standardy finanční gramotnosti pro ZŠ

Cena a kvalita

Předpokládané znalosti z předmětu matematika

3.- 4. třída ZŠ

Zadání: Zjisti, co je to spravedlivý trh

Motivační text: Spravedlivý trh aneb nejde jen o cenu

Co to vlastně znamená, když se řekne „spravedlivý trh“? Pojďme společně najít odpověď na tuto otázku. Než se zboží dostane do rukou zákazníků, musí se vyrobit, ovoce či zelenina vypěstovat, zpracovat, zabalit, přepravit do skladů, odtud pak do specializovaných obchodů a do supermarketů, nebo do menších prodejen, například s elektronikou, s mléčnými výrobky, cukrovinkami a dalších. Každý kus prochází rukama mnoha lidí. Konečná cena, kterou zákazníci vidí v obchodě, je spočítaná podle výkonu, to znamená podle množství a kvality lidské práce. Vezměme si třeba produkty z farmy, která pěstuje zeleninu, jako rajčata, květák, okurky, salát, nebo ovoce, jako jahody, meruňky, broskve či jablka. Zemědělská práce vyžaduje spoustu času a úsilí stálých pracovníků, a často i brigádníků. Vypěstované produkty jsou dodávány na místní trh, také se však vyvážejí i do cizích zemí. Cena takového výpěstku pro trh musí být nízká. To však může znamenat, že někteří z pracovníků, kteří do své práce vložili velké úsilí a čas, nebudou dostatečně zaplacení. Aby byl obchod se zbožím spravedlivý, museli by všichni, kdo se na konečném produktu podíleli, dostávat stejnou mzdu. Pokud je produkt skutečně vyroben za spravedlivých podmínek, je označován nápisem anglickým názvem „*fair trade*“.

Zamyšlení:

Kde nakupujete? Jak se do obchodu dostanou výrobky? Odkud se bere zelenina a ovoce? Kdo se stará o to, aby se výrobek dostal do rukou zákazníků? Jmenujte příklady produktu, který máte rádi a za který zaplatíte ve dvou různých obchodech odlišnou částku. Jak je možné, že se ceny v různých obchodech na stejném produktu liší? Porovnává maminka nebo tatínek ceny potravin, které kupujete? Všimli jste si někdy odlišných cen u vašeho oblíbeného produktu?

Metodika: Možnosti k postupu řešení

Pomůcky: pracovní listy (viz pracovní listy 8. až 10.), barevné pastelky, pero, křídly, čisté papíry na kreslení, tabule, lavice.

Varianta 1. Spravedlivý trh

1. Úloha je zaměřená na rozvoj kritického myšlení a nácvik rozlišení hodnoty věci, která je předmětem obchodu (prodeje/nákupu). V této úloze nemusí být předmětem stanovení přesné ceny výrobku, nýbrž o pochopení principu tvorby ceny – co všechno cena zahrnuje a proč. K vysvětlení tématu učitelka využije pracovní listy (viz pracovní listy 8. a 9 v příloze). Děti jsou do této aktivity zapojovány aktivně a formou otázek a odpovědí rozvíjejí své dovednosti, od jednoduchých početních úloh až po rozvoj kritického myšlení.

2. Učitel/ka vysvětlí žákům základní princip trhu, tj. odkud se bere zboží v obchodech a jak souvisí cena produktů s procesem, jež předchází dodání zboží na trh/ do obchodů. Učitel/ka žákům dále osvětlí termín „*fair trade*“ (viz Motivační text výše).

3. V rámci zpětné vazby k úvodním informacím o fungování trhu použije učitel/ka otázky (viz Zamyšlení).

4. Učitel/ka vymezí čas pro otázky od žáků, pro které je vysvětlení principů fungování trh ještě trochu nejasné. Pomoci si může i jednoduchými příklady z běžného života, jako např. odlišná cena určité značky sušenek v supermarketu (15,- Kč) a cena stejných sušenek ve vysokohorském lyžařském resortu (30,- Kč) apod.

5. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Varianta 2.

1. Původní úlohu doplní učitel/ka ilustračním příkladem o čokoládě, který prezentuje (v tomto případě ilustrační, ne skutečnou) cenu za určité služby či úkony, které jsou zahrnuty do konečné ceny produktu a zároveň ukazují nerovnoměrný výtěžek subjektů, které se na prodeji čokolády podílejí (viz pracovní list č.8). Učitel/ka může na tabuli nakreslit vzorové schéma subjektů k určitému produktu, například výroba oblečení, s popisem činností a ilustračním příkladem cen za práci i za výrobek.

2. Žáci obdrží pracovní list (viz příloha 9. Fair-trade nebo ne?), jež obsahuje příběh dvou dětí – jedno je konzumentem v obchodě – dívka Tanja, a druhé dítě je chlapec Amir, těžce pracující na kakaové plantáži. Žáci si přečtou příběhy dětí nahlas a poté odpovídají na otázky.

3. Po přečtení příběhů a zodpovězení otázek žáci společně s učitelkou/ učitelem diskutují o cenách svých oblíbených věcí či různých jiných produktů, zda si všímají cen, zda vidí rozdíly v cenách, zda si všimli výrobků s nápisem či označení „*fair trade*“, zda by si koupili raději výrobek s označením „*fair trade*“ a proč.

4. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Varianta 3. Fair-trade nebo ne? Jak je to s čokoládou?

1. Další příklad pro osvojení si znalostí o fungování trhu je prezentován v tématu s názvem „Jak je to s čokoládou?“ (viz pracovní list 9. Fair-trade nebo ne?). Učitel/ka vysvětluje žákům na symbolicky zadaných částkách podíl několika subjektů na konečném produktu, a tím je čokoláda.

2. Učitel/ka rozdá žákům pracovní listy a vyzve je, aby si prohlédli schéma subjektů, které za svoji část práce/ služby dostávají peníze. Žáci mají uvedené částky u každého subjektu zvlášť sečíst a poté je mezi sebou porovnat a určit, který z nich dostane zapláceno nejvíce a kdo nejméně.

3. V souvislosti s principem *fair-trade* žáci provedou součet výtěžku u všech subjektů a stanoví pro každý z nich stejný výtěžek, aby žádný ze subjektů nevydělal a tom druhém. Žáci pak své výsledky zaznamenají do příslušné kolonky v pracovním listu.

4. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Varianta 4. Spravedlivý trh. - Na kolik si ceníš svou práci?

1. Třetí varianta úkolu rovněž souvisí s kritickým myšlením. Učitel/ka zadá projekt pro malé skupinky (3 žáci v 1 skupince). Úkolem pro skupinky je vybrat si nějakou věc, kterou by dokázali vyrobit, například postavit malý model letadla, vyrobit keramické hrnek a ozdobit obrázky, připravit obložené bagety apod. - pro účel prodeje.

2. Každé dítě ze skupinky bude mít na starosti část „výrobního procesu“, jež musí být naceněn, aby bylo možné stanovit konečnou cenu za hotový produkt, jež pak bude nabídnut na „trhu“. Výsledná cena by měla zahrnovat nápad (tzv. know-how, jako součást konečné ceny), čas na provedení jednotlivého úkonu (práce), dále pak vlastní práci (výkon, námaha, složitost provedení), použitý materiál (nákupní cena materiálu), například na stavbu modelu letadla jsou potřebné výlisky dílů letadla, barvy, lepidlo, houbičky na čištění apod.

3. Aby žáci dokázali projekt zpracovat, prezentuje učitel/ka jednoduchý příklad k tématu na pracovním listu 10. „Na kolik si ceníš svou práci?“ (viz příloha).

4. Cílem této úlohy je zapojit kritické myšlení a matematické dovednosti, vyzkoušet si svůj odhad (opět v symbolických částkách, není nutné znát přesnou cenu z obchodů) v nastavení cen na

výrobky, poznat hodnotu práce i času věnovanému výrobě určitého produktu, jakož i ocenit úsilí které do práce vloží.

5. Podobné typy úkolů naučí děti nejen to, aby si vážili práce druhých, nýbrž i své vlastní, což je v pro jejich budoucí pracovní kariéru neméně důležité.

6. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Komentáře a postřehy:

Žáci se často ptají svých učitelů, co to *fair-trade*³⁴, jak poznají, že se jedná o výrobky *fair-trade* a kde je možné takové produkty zakoupit, zajímá je taktéž cena takových výrobků. Pro pochopení stanovení cen je důležité vysvětlení principů trhu a zdůraznění rozdílu cen v souvislosti s podmínkami a procesem výroby či distribuce. Pro žáky je téma tvorby cen zajímavá i z opačného hlediska, kdy se z konzumentů stanou například podnikatelé ve vlastní firmě. Kritické myšlení je v tomto ohledu dovednost, k jejíž osvojení je nutné osvětlit náhled z obou stran – výrobce i konzumenta, což má poté vliv i na budoucí rozhodování, jakému druhu produktu dají žáci přednost, např. Kdy a proč se rozhodnou zakoupit produkt s označením *fair-trade* zboží, který je k dostání za vyšší cenu.

3.6 Kapesné

Zařazení: Standardy finanční gramotnosti pro ZŠ

Kapesné, a výdaje

Předpokládané znalosti z předmětu matematika

4. - 5. třída ZŠ

Zadání: Jak to udělat, abys kapesné hned tak neutratil?

Motivační text: Jak to udělat, abychom s kapesným vystačili?

Lenka si v neděli odpoledne dohodla setkání s kamarády Terezou a Pavlem. Mají se sejít u cukrárny na náměstí. Chtějí si povídat o prázdninách a ochutnat dortíky v nové italské cukrárně. Lenka a Tereza kvůli tomu ušetřily peníze na útratu. Ale co udělá Pavel? Tak rád by šel s kamarádkami, ale bohužel veškeré své kapesné utratil za sladkosti už minulý týden. Dívky se na Pavla zlobí, přesto by se s ním chtěly sejít. Jsou přece kamarádi a ve třech je to mnohem zábavnější. Ale jak to udělat?

³⁴ Fair-Trade pochází původně z angličtiny. Z názvu vyplývá i význam, který znamená něco férového, spravedlivého v oblasti trhu. Rozumí se tím spravedlivé pracovní podmínky na trhu a k výkonu přiměřená mzda. What is Fairtrade? | Fairtrade Foundation. Home | Fairtrade Foundation [online]. Copyright © Fairtrade Foundation 2020. Registered charity number 1043886 [cit. 25.9.2020]. Dostupné z: <<https://www.fairtrade.org.uk/What-is-Fairtrade/>>.

Poznámka: Produkty, které mají odpovídající certifikát nebo pečeť, také důrazně vystupují proti dětské práci a vykořisťování jakéhokoli druhu. To, co kdysi začalo jako výstřelek, se nyní stalo kvalitním prvkem v oblečení a jídle.

Zamyšlení:

Co se ti na tomto příběhu líbí, a co ne? Co by mohly Lenka a Tereza Pavlovi říct? Proč si dívky šetří peníze?

Metodika: Možnosti k postupu řešení

Pomůcky: pracovní listy (viz pracovní list 11.), barevné pastelky, pero, křídly, čisté papíry na kreslení, tabule, lavice.

Varianta 1. Jak to udělat?

1. Učitel/ka rozdá žákům pracovní listy (viz pracovní list 11.) a přečte nebo vypráví krátký příběh (viz Motivační text výše). Žáci naslouchají. Poté je učitel/ka vybídne k samostatné práci. Žáci si přečtou zadání v pracovním listu a ze zadaných tvrzení vybírají ze svého individuálního pohledu nejvhodnější odpovědi.

2. Žáci dostanou k vypracování úlohy cca. 10 minut. V případě nejasností k zadaným otázkám/tvrzením učitel/ka poskytne podporu a dodatečné vysvětlení. Žáci, kteří jsou hotoví dříve, zvednou ruku, učitel/ka pak zkontroluje jejich odpovědi a vyčká, až všichni žáci úkol dokončí.

3. Po dokončení úkolu žáci jeden po druhém sdělí výsledek svého výběru. Učitel/ka postupně vybídne žáky, aby svou volbu odpovědi obhájili.

4. Žáci obhajují svou volbu odpovědí. Například: V zadání je navozena situace: Dívky se zlobí na Pavla. Žák mám vybrat jednu ze zadaných poznámek/ otázek (1-6). Žák si vybere č. 3: „Proč jsi nespořil z kapesného? My si přece také musíme nějaké peníze ukládat.“ Žák může svou volbu obhájit tím, že by řekl totéž, protože nechce platit útratu v cukrárně (nebo jinde) za někoho jiného, protože on sám si musí rozmyslet, co si ze svého kapesného koupí, kdežto ten druhý utratí všechny peníze hned a najednou, aniž by přemýšlel o tom, že by peníze mohl rozdělit rovnoměrněji.

5. V pracovním listě jsou uvedeny i dodatečné otázky (viz pracovní list 11. Spoření), jako např. Proč má smysl rozdělovat kapesné? Jak jste naposledy své kapesné využili? Spoříte si část kapesného? Jak se dají ušetřit peníze? Máš nějaký nápad? Na co ukládáš (spoříš) kapesné nebo jeho část?

6. Žáci mohou otázky zodpovědět po dokončení práce na zadané úloze.

7. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Varianta 2.

1. Učitel/ka zahájí výukovou hodinu na téma „Kapesné“ (viz příloha 11.) a pokládá žákům otázky k zadanému tématu, např. Dostáváš kapesné? Pokud ano, tak jak často? Pokud ne, tak proč? Chtěl/a bys dostávat kapesné? (u žáků, kteří kapesné nemají). Co si za kapesné kupuješ? Příp. Na co bys použil/a kapesné? (teoretická otázka, pro žáky, kteří kapesné nedostávají). Utratíš všechno kapesné? Ukládáš si část kapesného jako spoření do pokladničky? Proč ano? Proč ne? Zaplatil/a jsi ze svého kapesného nějaký dárek pro maminku, kamarádku a pod? Proč ano? Proč ne? Kolik si

myslíš, že bys chtěl/a, nebo měl/a dostat kapesného? Uveď částku. Od koho dostáváš kapesné? (pokud žáci kapesné dostávají).

2. Diskuse o kapesném je vedena řízeně, učitel/ka žáky buď vyvolá, nebo se žáci přihlásí o slovo. Žáci jsou podněcováni aktivně se zapojovat do diskuse. Účelem této úlohy není nalézt správnou či nesprávnou odpověď, nýbrž rozvíjet kritické myšlení v oblasti nakládání s penězi.

3. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Varianta 3.

Úlohy a práce s pracovními listy lze obměňovat v pořadí (viz varianty 1. a 2.), nebo je dle časových možností kombinovat.

3.7 Jak mohu své peníze správně rozdělit?

Zařazení: Standardy finanční gramotnosti pro ZŠ

Kapesné, útrata, spoření

Předpokládané znalosti z předmětu matematika

4. - 5. třída ZŠ

Zadání: Rozděl kapesné a ušetři peníze

Motivační text: Jak nakládám se svým kapesným?

Kamarádi si povídají o svém kapesném.

Petr (16) se chlubí, že od tatínka dostává padesát korun na týden, někdy dokonce o deset korun více. „Když pak jdu na fotbal, koupím si pití a nějaké sladkosti. Čas od času kupuji psací potřeby do školy – často ztrácím pera. Bohužel neumím šetřit.“ říká. „Chtěl bych mít více peněz, ale nebaví mě pracovat na brigádě o víkendech. Rád se bavím,“ dodává.

Alexandra (15) dostává od rodičů sto korun týdně. „Nejčastěji nakupuji potřeby v papírnictví, potřebuji do školy sešity a kreslicí potřeby. Miluji kreslení a potřebuji hodně pastelek. Pak ještě utracím i za vstupenky do kina, protože mám ráda filmy. A také kupuji časopisy. Četba je spolu s kreslením mojí nejoblíbenější činností.“ Alexandra chodí každou sobotu na brigády do drogerie. Téměř celý víkend tráví v malém obchodě, plní regály zbožím a uklízí prodejní prostory. Chtěla by si ušetřit na výlet do Milána, protože miluje hezké oblečení a přála by si vidět módní přehlídku právě tam.

Dominik (15) je tichý chlapec. Má mnoho zálib. Kromě četby a jízdy na kole miluje koně a jízdu na nich, a navíc rád lyžuje. Jsou to drahé záliby. Jízdu na koni si může dopřát jen občas. Lyžařský zájezd dostal k narozeninám. Jeho kapesné mu na členství v jezdeckém klubu nestačí a v zimě také nemůže lyžovat každý víkend. Kapesné nemá zadarmo. Od rodičů sice dostává sto korun na týden, ale má je za drobnou pomoc doma. „Chodím na malé nákupy, vynáším odpadky, uklízím dvorek za domem

a pomáhám dědečkovi na zahradě. Za každou práci dostávám malé částky, třeba pět korun, někdy deset. Musím se hodně snažit. Když mám čas, a nemám moc učení, roznáším letáky," říká. Vydělané peníze, moje kapesné, ukládám do pokladničky. Nechci utratit všechny peníze, které si vydělám. Šetřím na věci, které jsou důležité." Dominik má i mnoho ambicí. V budoucnu by chtěl studovat na univerzitě a stát se lékařem. I to je jedna z věcí, na které si šetří.

Matějovo (16) kapesné není právě skromné. Dostává peníze od rodičů i od babiček. Není výjimkou, že se mu v peněžence sejde i 300 korun za týden. Často si kupuje značkové oblečení a boty, na které mu kromě kapesného střídavě přispívají babičky, někdy maminka. Z kapesného nic platit nemusí. Platí však za lístky do kina, když jde s přáteli. Někdy utrácí peníze za dárky. Moc peněz nešetří. V jeho prasátku na peníze je prázdné. „Nač mám šetřit," vysvětluje. „Když si řeknu, dostanu od rodičů, co budu chtít. Jsem jedináček. Nechápu lidi, kteří tráví víkendy prací v supermarketech a tak," dodává.

Zamyšlení:

Líbí se ti, když si někdo ukládá část peněz na spoření? Ukládáš si nějaké peníze z kapesného? Jakou částku ze svého kapesného ukládáš do pokladničky (do prasátka)? Za co utrácíš kapesné? Kolik peněz utratíš za týden/ za měsíc? Kdo ti dává peníze na kapesné? Proč není dobré utratit všechno kapesné?

Metodika: Možnosti k postupu řešení

Pomůcky: pracovní listy (viz pracovní listy 12. až 14.), barevné pastelky, pero, křídly, čisté papíry na kreslení, tabule, lavice.

Varianta 1.

1. Učitel/ka rozdá žákům pracovní listy a vysvětlí zadání. Žáci si prohlédnou obsah pracovního listu, do kterého budou zapisovat své odpovědi (viz pracovní list 12.). Jednotlivé kolonky v tabulce pracovního listu budou žáky vyplněny informacemi o výši kapesného, věcmi, za které děti kapesné utrácí, taktéž o tom, zda si děti nějaké peníze ukládají/spoří a důvod spoření.

2. Po seznámení se s úlohou a obsahem pracovního listu učitel/ka čte motivační text, a žáci zaznamenávají odpovědi do kolonek v tabulce. Učitel/ka čte přiměřeným tempem, aby žáci stačili zaznamenat do tabulky všechny informace. Po doplnění údajů klade učitel/ka otázky (viz pracovní list 12.)

3. Žáci odpovídají na otázky: Které z dětí si počíná s penězi zodpovědně? Proč má smysl rozdělit kapesné na útratu a spoření? Už jste si někdy uložili část svého kapesného? Na co jste si peníze spořili? Spoříte si pravidelně? Jak často?

4. Úloha je zaměřená na rozvíjení kritického myšlení v oblasti financí, plánování, kalkulování a hledání možností pro získání peněz. Učitel/ka rozvíjí diskusi o kapesném a jeho využití doplňujícími otázkami k zamyšlení, např. Co se ti líbí na tom, že si někdo ukládá část peněz na spoření? Jakou částku ze svého kapesného ukládáš do pokladničky (do prasátka)? Kdo ti dává peníze na kapesné?

Za co utrácíš kapesné? Kolik peněz utratíš za týden/ za měsíc? Proč není dobré utratit všechno kapesné?

5. Žáci se zapojují do diskuse, která je učitelkou / učitelem řízená: děti se o slovo hlásí, příp. učitel/ka žáky k zodpovězení otázky vyvolá.

6. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Varianta 2. Spočítejte výdaje. Jak mohu peníze správně rozdělit?

1. Tato varianta úlohy je stejně jako varianta předchozí zaměřená na rozvíjení kritického myšlení v oblasti financí, plánování, kalkulování a hledání možností pro získání peněz. Učitel/ka rozdá žákům pracovní listy (viz pracovní list 13.). Žáci si prohlédnou obsah pracovního listu, do kterého budou zapisovat své odpovědi.

2. Po seznámení se s úlohou a obsahem pracovního listu učitel/ka žáky vybídne k samostatné práci. Žáci si přečtou zadání a průvodní informace. Součástí pracovního listu je krátký průvodní text o dvojčatech Monice a Lukášovi, kteří dostávají kapesné a rádi by šli do ZOO. Vstupenky si však mají hradit sami, proto se rozhodli spočítat si své výdaje a naplánovat si útraty z kapesného tak, aby si na vstupenky mohli našetřit. Žáci zapíšou své odpovědi.

Jedna z odpovědí zahrnuje jednoduchý matematický úkol, kdy žáci zjišťují přesný stav kapesného dvojčat. V dolní části pracovního listu jsou uvedeny otázky k předloženým informacím. Na základě otázek, mají žáci zjišťovat, zda Monika a Lukáš mohou jít do ZOO, jakou částku peněz každé z nich ušetří, jak by si dvojčata mohla našetřit a proč má smysl plánování výdajů. Doplňující otázky pak zodpovídají žáci sami za sebe, např. zda si někdy uložili (např. do „prasátka“) celé kapesné, a pokud ano, co by si za úspory pořídili.

3. Na vypracování úloh mají žáci přibližně 10 minut. Žáci si odpovědi zapisují.

4. Po dokončení práce si žáci pod vedením učitelky/učitele zkontrolují odpovědi a diskutují k tématu dle otázek v pracovním listu.

5. V pracovním listu (viz pracovní list 13.) je klíčovou otázkou, kterou si klade Lukáš a Monika, dvojčata z úvodního textu: „Jak to jen nejlépe udělat?“. Tato otázka má podnítit aktivitu žáků, kteří mají vymyslet způsob, jakým by Lukáš a taktéž jeho dvojče, Monika, mohli získat peníze navíc a našetřit si nejen na vstupenky do ZOO rychleji, nýbrž i mohli začít spořit na jiné věci, které by pokládali za důležitější.

6. V závěru žáci během řízené diskuse prezentují své úvahy o tom, co by oni sami mohli pro zvýšení svého kapesného udělat?

7. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Varianta 3: Jak získat peníze na vstupenky do ZOO a spořit?

1. Úloha je zaměřená na rozvíjení kritického myšlení v oblasti financí, plánování, kalkulování a hledání možností pro získání peněz. Učitel/ka rozdá žákům pracovní listy (viz pracovní list 14.). Žáci si prohlédnou obsah pracovního listu, do kterého budou zaznamenávat své nápady.

2. Tato úloha navazuje na úlohy z pracovního listu 13. Úkolem žáků bude pomoci Monice a Lukášovi s nalezením řešení jak a kde by dvojčata mohla získat peníze.

3. Žáci mohou pracovat v malých skupinkách – ve dvojicích nebo trojicích. Nápadů zapisují do tabulky v pracovním listu. Žáci navrhnou aktivity/ činnosti, za které by Lukáš a Monika mohli získat peníze, tj. výdělek. Jedním z důležitých informací je i uvedení peněžních částek, které by mohli Monika a Lukáš ze svých „aktivit“ získat.

4. Učitel/ka motivuje žáky jednoduchými příklady ze života, např. Lukáš dostane odměnu za pomoc při vrácení deseti skleněných lahví zpět do obchodu; Zálohová částka za jednu láhev je jedna koruna. Za vrácení 10 lahví obdrží polovinu částky, tj. 5 korun.

5. Žáci mají na vypracování úlohy přibližně deset minut a zaznamenávají své nápady do pracovního listu. Zapsané částky sečtou a součet zapíšou číslem do kolonky v tabulce. Z této částky pak budou dvojčatům plánovat výdaje tak, aby část získaných peněz mohla být ukládána na spoření. Výši spoření navrhnou žáci. Částky si pečlivě zapisují.

6. Výsledky svého plánování a návrhy spoření žáci prezentují během společné diskuse, jež shrnuje výsledky snažení žáků o co nejvýhodnější „rozpočet“ v rámci plánování kapesného.

7. Diskuse je řízená vyučujícím, který dbá na to, aby se do aktivit a ústního prezentování zapojily všechny děti. Součástí diskuse je taktéž výběr aktivity nebo aktivit, ze kterých je možné získat peníze nejen jako kapesné, nýbrž také peníze navíc, jakož i zpracování plánu pro realizaci.

Jako příklad lze uvést pomoc s úkoly slabšímu spolužákovi. Úkol lze zpracovat jako projekt – vytvořit pracovní list, nebo inscenačně ve dvojicích či v malých skupinkách. První krok obsahuje oslovení spolužáka/ spolužačky, a nabídnuté pomoci za malý obnos peněz. V dalších bodech dojde ke smlouzení místa a času pro doučování, poté realizace práce, tj. vysvětlení úkolu, spočítání příkladů, a po skončení je malému „doučovateli“ vyplacena odměna dvacet korun.

8. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Komentáře:

Děti na prvním stupni základní školy nemají mnoho možností, jak získat peníze z vlastních aktivit. Většinou peníze dostávají jako dárky od členů rodiny, např. k narozeninám, k svátku, za vysvědčení. K těmto částkám často přibývá kapesné v různé výši, která se liší podle věku dítěte. Existuje však několik možností, jak děti podněcovat k aktivitě/práci, která by jim přinesla odměnu za určité aktivity, jež by byli prospěšné i někomu jinému.

Nejběžnější činností, kterou by bylo dítě pověřeno bývá pomoc: pohlídání domácího mazlíčka sousedům během jejich dovolené, obstarání malých nákupů pro starší členy rodiny (prarodiče), zahradničení, např. sběr ovoce, shrabování listí, úklid nářadí; pomoc s domácími úkoly z různých školních předmětů, sběr kaštanů pro lesní zvěř, nebo bleší trh, na kterém jsou prodávány věci, které už děti nepotřebují (od hraček, přes časopisy, nepadnoucí oblečení, nepoužívané sportovní věci a pod).

Děti, které projeví zájem získat peníze drobnými pracovními úkony, je dobré podporovat a na začátku přidat několik rad či malou pomoc s realizací (např. bleší trh). Mnohé ze aktivit děti berou jako prima hru a získání malých částek je pro ně tedy nejen motivační, nýbrž několikanásobně ziskové. Naučí se, že práce je činnost, která patří k životu, že je tato práce může i bavit, získají komunikační obratnost, zapojí kritické myšlení ve vyjednávání (nabízení doučování, uspořádání bazaru apod.) a navíc za své snažení získají odměnu.

3.8 Jídlo a bydlení stojí hodně peněz

Zařazení: Standardy finanční gramotnosti pro ZŠ

Životní náklady

Předpokládané znalosti z předmětu matematika

4. - 5. třída ZŠ

Zadání: Jak na výdaje v domácnosti?

Motivační text: Výdaje v domácnosti

Představte si, jednou budete mít svůj vlastní byt. Možná budete překvapeni, co všechno je třeba zařídit a zaplatit. Kromě toho, že začnete zjišťovat odkud pochází elektřina nebo jak vlastně funguje pračka, budete muset spočítat své životní náklady a zjistit, zda vyjdete s příjmem, který budete mít z vašeho zaměstnání. Možná se ptáte, co to ty náklady vlastně jsou. V základu je můžeme rozdělit na nezbytné a zbytné. Vždy se však jedná o výdaje, např. placení nájemného, pojištění, energie, spotřebiče a jejich případné opravy, služby, jídlo, oblečení, zábava a jiné. Proto byste měli pečlivě přemýšlet o tom, kolik peněz máte k dispozici, které věci opravdu potřebujete k životu a kolik peněz byste možná chtěli uložit, aby se vám nehromadili dluhy.

Zamyšlení:

Chtěli byste se jednou osamostatnit? Kde byste chtěli bydlet? V bytě nebo v rodinném domku? Co budete muset zaplatit nejdříve? Které výdaje můžete odložit na později? Dokážete sestavit seznam výdajů podle důležitosti?

Metodika: Možnosti k postupu řešení

Pomůcky: pracovní listy (viz pracovní listy 16.), barevné pastelky, pero, křídly, čisté papíry na kreslení, tabule, lavice.

Varianta 1.

1. Učitel/ka představí žákům nové téma týkající se výdajů v domácnosti (viz Motivační text výše). První aktivita navazuje na motivační text.
2. Než budou žáci plnit úkol, mohou klást otázky, třeba v případě, že nerozuměli některým částem v textu, případně by se rádi podělili o zkušenosti ze situací, které znají z domova, například když rodiče diskutují, co je potřeba koupit, mají zaplatit nejdříve – školní pomůcky, lyžařský výcvik, kroužky, nebo nutně potřebují novou pračku, protože ta stará se pokazila.
3. Žáci obdrží pracovní list k tématu „Jak na výdaje v domácnosti“ (viz příloha 16.), ve kterém jsou napsány možné výdaje na domácnost. Žáci pracují samostatně nebo ve dvojicích a řadí položky (věci), a to od nejdůležitějšího výdaje až po výdaj, který má důležitost nejmenší. Žáci mohou pracovat ve dvojicích, nebo samostatně.
4. Učitel/ka práci sleduje, případně pokládá otázky, které pomohou dětem utřídit myšlenky, např. „Skutečně si myslíš, že na první místo patří tento výdaj?“ apod.
5. V oddílu „otázky“ žáci doplňují odpovědi (viz pracovní list 15.). Úkoly k otázkám lze diskutovat společně, porovnávat odpovědi a obhajovat řešení. Diskusi je nutné pečlivě řídit, což je úkolem učitele/ učitelky. Žáci se o slovo hlásí, případně učitel/ka žáky vyvolává.
6. Po skončení práce si žáci porovnají své výsledky, zdůrazní priority a diskutují o rozdílech v seznamu důležitosti položek. Například některý žák dá na třetí místo jezdecký kurz, jiný má na stejném místě zaznamenané pomůcky do školy apod. Učitel/ka dává žákům prostor, aby si svou volbu obhájili a vysvětlili, proč se pro dané pořadí výdajů rozhodli.
7. Učitel/učitelka pomáhá s vysvětlením, v případě, že jsou jednotlivé výdaje odhadnuty nesprávně, což se může stát, např. když žák zařadí do nízké cenové kategorie výdaj za nájem, tj. myslí si, že nestojí moc peněz. V tomto případě učitel/ka učitel dává doplňující otázky, které podnítí žáka k uvažování o změně jeho rozhodnutí (v jeho seznamu priorit), např. „Představ si, že si pronajmeš byt od někoho jiného a ten člověk ti stanoví, že máš platit za nájem určitou částku. Co se stane, když nájem nezaplatíš? Myslíš si, že tě majitel bytu nechá v jeho bytě bydlet bez zaplacení nájmu? Platíš v obchodě za zboží, které chceš mít? Nájem bytu je také něco, co chceš mít, co chceš využívat, proto musíš zaplatit nájemné. Co bys dělal, kdybys neměl peníze na nájem? Kde bys bydlel?“ atd.
8. Ostatní žáci naslouchají a taktéž se zapojují do diskuse. Učitel/ka diskusi vhodně usměrňuje, žáci se musí hlásit, pokud chtějí vyjádřit svůj názor, či položit otázku. Je třeba mít na paměti, že žáci se stále učí a všichni nemusí mít z domu povědomí o tom, co je předmětem výdajů v rodinné domácnosti. Skupinová práce a sdílení informací a zkušeností k tématu je tak efektivnější než se učit abstraktní pojmy z učebnice.
9. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

3.9 Jdeme nakupovat

Zařazení: Standardy finanční gramotnosti pro ZŠ

Týdenní rozpočet a běžný nákup

Předpokládané znalosti z předmětu matematika

4. - 5. třída ZŠ

Zadání: Jak se vejít do rozpočtu?

Motivační text: Jdeme nakupovat

Nákupy jsou zábavná věc. Jistě si to myslí mnoho dětí, když jsou s rodiči nakupovat. Není to však tak jednoduché. Zkuste se zeptat maminek, jak to dělají, než jdou na nákup. Jistě na mají několik tipů, jak při nakupování ušetřit. Možná už jeden malý trik znáte – je to nákupní lístek. Je možné, že jdete kolem něj, visí přece na dveřích ledničky, a ani si ho nevšimnete. Je však skutečně důležitý. Proč?

Babička Berta vždy říká, že plánování ušetří spoustu peněz. A jak to vlastně babi dělá? Se svým tajemstvím dobré hospodyně se netají. Poslechněte si, co radí: „Napište na lístek vše, co potřebujete, pěkně přehledně. Až půjdete nakupovat. Nezapomeňte si vzít lístek s sebou. Nakupujte důsledně jen to, co na něm máte zapsané. Tak zabráníte plnění košíku věcmi, které ani nepotřebujete. Nakupujte jednou týdně. Na nákupy nechoďte hladoví, jinak koupíte vše, co vám zavoní pod nosem. Neutraťte všechny peníze. Vždy si část odkládejte „pro Strýčka Příhodu“. Nikdy nevíte, kdy se vám úspory budou hodit.“

Metodika: Možnosti k postupu řešení

Pomůcky: pracovní listy (viz pracovní listy 16.), barevné pastelky, pero, křídly, čisté papíry na kreslení, tabule, lavice.

Varianta 1.

1. Žáci obdrží pracovní list (viz příloha 16.), do kterého zaznamenají výdaje, se kterými se doma setkávají. Žákům je poskytnuta výchozí částka 600,- Kč, kterou mají imaginárně k dispozici. Tuto částku pak mají využít k plánování nákupu. Součástí úkolu je, aby žáci peníze neplýtvali, tudíž mají za úkol plánovat výdaje tak, aby z výchozí částky 600,- korun nejen potřebné věci nakoupili, nýbrž i ušetřili částku 145,-. Vybrané produkty s cenami žáci zapisují do oddílu „Koupím“.

2. Nedílnou součástí zadání je i početní úloha. Aby žáci zjistili, co mohou nakoupit a na co jim peníze stačit nebudou, zapisují do oddílu určeného pro výpočet svou kalkulaci. Musí dbát také na to, že nesmí utratit částku 145,- jelikož tato částka představuje jejich úsporu.

3. Žáci pracují samostatně nebo ve dvojicích a řadí položky výdajů podle důležitosti. Zapisují si částky, které za vybrané věci zaplatí. Na vypracování jim postačí 10-15 minut, v případě práce ve skupinkách může být čas kratší.

4. Po skončení práce si žáci své zápisy a výpočty zkontrolují. Učitel/ka děti podněcuje žáky k aktivitě, tj. prezentaci výběru položek nákupu a provedených výpočtů.

5. Účelem této úlohy je rozvíjení kritického myšlení, odhadu (citu pro odhad) a plánovacích schopností. Záměrem úlohy je posoudit důležitost výdaje za určité věci a získat kompetence pro rozlišování výše výdaje (co může stát více peněz a co méně) a taktéž rozvoj kompetencí zodpovědnosti – myslet na finanční rezervy a spořit peníze pro důležitější věci.

6. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Komentáře:

Klíčem k finančnímu úspěchu je finanční gramotnost. Mít své finance pevně pod kontrolou je předpokladem pro vyhnutí se dluhovému zatížení. Pro dosažení osobních cílů, od nezbytných potřeb po ostatní věci (i ty nadstandardní), po kterých lidé touží, je třeba vždy posoudit výchozí finanční pozici, to znamená, jaká finanční částka je měsíčně či ročně k dispozici. Od této částky se pak odvíjí zodpovědné plánování, za co a kolik peněz bude třeba vydat. Jakmile pak člověk získá jasný přehled o svých výdajích a předem plánuje svůj rozpočet (týdně, měsíčně, čtvrtletně, ročně apod), zjistí, že má nad vlastními financemi lepší kontrolu, což vede k většímu uspokojení. Teprve po zvládnutí základů ve finanční oblasti má smysl přemýšlet o dalších krocích, jako je například investování, stavba domu apod. V současné době však žijeme ve zrychlené době a velmi často se setkáváme s lidmi, kteří se snaží tyto základy přeskochit. Výuka finanční gramotnosti má za úkol naučit už i malé děti rozpoznat, jak mohou, nebo by měly s penězi rozumně a zodpovědně zacházet.

3.10 Jak získat peníze navíc?

Zařazení: Standardy finanční gramotnosti pro ZŠ

Domácí rozpočet, příjmy a výdaje a spoření

Předpokládané znalosti z předmětu matematika

4. - 5. třída ZŠ

Zadání: Vymysli způsob, jak se vejít do rozpočtu, jak získat peníze navíc a spořit.

Motivační text: Jak získat peníze navíc?

Karolína a Petra jsou nerozlučné kamarádky. Rády sportují, chodí do kina a také se rády pěkně oblékají. Na svou parádu a záliby si spoří z kapesného. Jenže jejich kapesné není nijak velké. Doma stále slýchávají: „Kdo šetří, má za tři.“ „Nemůžeš si hned koupit všechno.“ A také „Musíš se rozhodnout – nové boty nebo narozeninová oslava.“ a tak dále. Holky tohle všechno vědí a snaží se skutečně šetřit. Musí se vždy rozhodovat a naplánovat, co si v průběhu týdne mohou koupit, a zda jim tento měsíc vyjdou peníze a budou moci jít do kina. Karolína by nejraději chodila do kina každý týden. Jenže také moc touží po krásném svetr, který viděla ve výloze obchodního domu.

Petru tentokrát oblečení nezajímá. Má jiné starosti. Její oblíbenou letní kabelku rozkousal jejich pes Fido. Minulý měsíc jí zničil boty. Navíc se Fido rozhodl, že si vyzkouší zahradničení. Hodně se snažil, aby byl skvělým zahradníkem – rozhrabal mamince záhony s kytkami a rozkousal veškerou mrkev, kterou chtěla maminka uskladnit na zimu. Teď je třeba koupit nové sazenice i mrkev. Petra je smutná. Karolína ji utěšuje: „Nebud' smutná, něco vymyslíme. Maminka ti jistě nové boty koupí a na kabelku si vyděláš. Možná mám i plán,“ usmívá se.

Zamyšlení:

Co znamená rčení 'Kdo šetří, má za tří'? Proč slýcháváme ponaučení 'Nemůžeš se hned koupit všechno', 'Musíš se rozhodnout', 'Musíš plánovat'? Co můžete udělat pro to, abyste neutratili všechny peníze? Co děláte s penězi, které dostanete k narozeninám, nebo při jiné příležitosti? Spoříte si „na knížku“? Jak byste využili sumu 500 korun (nebo 1000 korun, pří. jinou částku)?

Metodika: Možnosti k postupu řešení

Pomůcky: pracovní listy (viz pracovní listy 17.), barevné pastelky, pero, křídly, čisté papíry na kreslení, tabule, lavice.

Varianta 1.

1. Učitel/ka Přečte žákům motivační text. Poté zahájí se žáky diskusi, ve které klade otázky, které se nabízejí už při čtení textu - „Jak získat peníze navíc?“ a „Jak (u)spořit“, a další v oddílu „Zamyšlení“ (viz výše). Žáci se o slovo hlásí, případně je učitel/ka vyvolá.
2. Po zodpovězení otázek učitel/ka zadá několik početních úkolů (viz pracovní list 17. - Vítekův rozpočet). Žáci pracují samostatně. Spočítají, kolik má Vítek příjmů a kolik výdajů. Poté odečtou z příjmů výdaje a vyjde jim částka, kterou Vítek může ze svých příjmů ušetřit a uložit na spoření. Taktéž vypočítají, za jak dlouho si Vítek při pravidelném spoření ušetří na nové kolo. Výsledky žáci zapíší do pracovního listu.
3. Po skončení práce si žáci zkontrolují výsledky (viz pracovní list 18. s řešením).
4. Učitel/ka může s dětmi o podobné situaci diskutovat a rozvíjet příklady, které zahrnují spočítání příjmů, výdajů, spoření a investování, jako ve výše uvedeném příkladu, kde Vítek zamýšlí investovat své peníze (úspory) do horského kola.
5. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Varianta 2. Vymysli způsob, jak se vejít do rozpočtu, jak získat peníze navíc a spořit.

1. Učitel/ka využije k úloze s názvem „Jak získat peníze navíc?“ nápady, které žáci zapsali do tabulky v rámci plnění úkolu k tématu „Jak mohu své peníze správně rozdělit“, (viz 3.7; k zapisování nápadů určen pracovní list (viz příloha 14. - „Jak získat peníze na vstupenky do Zoo“).
2. Žáci si vyberou jeden z nápadů, např. doučování matematiky (u spolužáků, mladších dětí), sběr surovin (noviny, staré železo, kaštany na výkup pro lesní správu), nakupování pro starší lidi v sousedství, hlídání domácích mazlíčků sousedům během jejich dovolené apod.

3. Zpracování úkolu lze zadat individuálně, případně lze práci pojmout jako projekt v malých skupinkách nebo ve dvojicích. Učitel/ka žákům rozdělí pomůcky (papíry, barevné pastelky, křídly pro znázornění na tabuli a další, dle vybraného nápadu a požadavku jiných pomůcek). Projektové úkoly jsou náročnější a je potřebná příprava předem, především z hlediska pomůcek.

4. Žákům je stanoven časový limit dle náročnosti vypracování. Detailnější zpracování projektu vyžaduje více času, tudíž je možné spojit dohromady dvě vyučovací hodiny, a to matematiku a projektovou výuku (FG).

5. Ilustrační zpracování projektu „Jak získat peníze navíc?“ obsahuje pracovní list v příloze 19. - Bleší trh. Tento ilustrační projekt lze rovněž využít jako výukový materiál. Pracovní listy 14. a 19. lze využít pro kombinaci i obměnu úloh, a taktéž pro početní úkoly pro žáky v návaznosti na reálné životní situace, ve kterých hrají svou roli peníze, rozpočet a spoření.

6. Cílem projektu „Bleší trh“ je rozvíjení kritického myšlení a plánovacích dovedností, jež rozvíjejí i schopnost posoudit důležitost výdaje/ výdajů za určité věci a získat kompetence pro rozlišování i posuzování cen u požadovaných produktů z hlediska nabídky a poptávky – co může stát více peněz a co méně. V neposlední řadě má úloha podporovat aktivitu žáků a rozvíjení kompetencí finanční zodpovědnosti – myslet na finanční rezervy a spořit peníze pro budoucnost - na důležitější věci.

7. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Varianta 2:

1. Pracovní list 17. lze využít pro obměnu úloh v rámci inscenační výuky, kdy si žáci zahrají na „Bleší trh“ („Bazar“) a převezmou role prodávajících a kupujících.

2. Přebírání rolí je oblíbená strategie a zároveň hra, při které se situace z reálného života prezentují zábavnou formou. Hlavním bodem je převzetí různých perspektiv, které pro zúčastněné znamenají nalézání alternativního jednání. Převzetí rolí umožní žákům vžít se či vcítit se do aktuální situace, rozvinout fantazii a kombinovat strategie provedení role, jakož i pracovat s předvídavostí.

3. Cílem této metody je objasnit si nejen postoje a chování v určité situaci, která může v reálném životě nastat, nýbrž i podnítit účastníky „hry“, aby vnímali a pozorovali sebe a své sociální prostředí.

4. Na konci hodiny učitel/ka udělá shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Komentáře:

Interakce s ostatními účastníky (spolužáky v jejich rolích) nejen zesiluje jejich vlastní vnímání, nýbrž se také zaměřuje na jejich sociální dovednosti, jako např. empatický přístup, analyzování, plánování, a především na podněcování ke spontaneitě.

3.11 Spoření

Zařazení: Standardy finanční gramotnosti pro ZŠ

Spoření

Předpokládané znalosti z předmětu matematika

4. - 5. třída ZŠ

Zadání: Ušetři si peníze a zvol místo, kam uložíš své úspory

Motivační text: Jak nejlépe ušetřit peníze a spořit?

Peníze vládnu světu. Každý to ví, ale ne každý má k dispozici nekonečné množství peněz. Existuje však několik triků, jak nejlépe ušetřit peníze. Adamův táta tyto triky dobře zná a svému synkovi je také rád opakuje: „Utáhni si opasek, to je nejlepší způsob, jak ušetřit peníze.“ „Neutrácej za zbytečnosti.“ Že to není možné? Ale ano. „Hlavní je pečlivé plánování výdajů,“ říká Adamovi maminka. „Ušetřit se dá třeba při nákupu. Nákupy pořizují podle nákupního lístku a nekupují nic navíc. Než jdu nakoupit, pečlivě si rozmyslím, co nakoupím, tedy co skutečně potřebujeme.“ „Když lidé nemají nákupní lístek, jen tak se procházejí po supermarketu a nahodile nakupují to, co se jim v té chvíli líbí. Doma pak často zjistí, že koupili věci, které nepotřebovali. Takto nelze peníze ušetřit,“ dodává maminka. Adam tohle všechno ví. Něco mu však vrtá hlavou: „Když budu šetřit, budu moci mít hodně peněz a dám si je do pokladničky. Co když se mi ale do pokladničky nevejdou? Co budu dělat?“

Zamyšlení:

Jak mohu snížit útraty ze svého kapesného? Mám si psát nákupní lístek pokaždé, když jdu do obchodu? Mám si zapisovat i drobnou útratu, například za zmrzlinu, čokoládu, nebo sešit do školy? Co mám považovat za zbytečné výdaje/ útraty? Kam si mám spořit? Do pokladničky nebo do banky? Jak mám spořit v bance? Co je lepší? Dávat peníze do „prasátka“ nebo do banky? Proč?

Metodika: Možnosti k postupu řešení

Pomůcky: pracovní listy (viz pracovní list 20.), barevné pastelky, pero, křídly, čisté papíry na kreslení, tabule, lavice.

Varianta 1.

1. Učitel/ka přečte žákům motivační text. Obsahem výuky je objasnění několika otázek, které spolu souvisejí a jsou shrnuty v tématu „Jak nejlépe ušetřit a spořit.“ Téma se prolíná s tématy „Na kolik si ceníš svou práci?“ (viz pracovní list 10.) „Kapesné“ (viz pracovní list 11.), „Jak nakládám se svým kapesným?“ (viz pracovní list 12.), „Jak mohu své peníze správně rozdělit?“ (viz pracovní list 13.), „Jak na výdaje v domácnosti?“ (viz pracovní listy 15. a 16.) a „Bleší trh“ (viz pracovní list 19.).

2. Učitel/ka představí žákům téma a vybídne je, aby v rámci diskuse vyjmenovali kroky, které je nutné učinit, než si jedinec bude moci začít spořit peníze (viz taktéž odkazy na pracovní listy z bodu 1. výše).

3. Žáci odpovídají jeden po druhém a hlásí se o slovo. V případě, že by chtěli doplnit své spolužáky vlastními nápady, mohou taktéž klást otázky. Možné odpovědi k otázce „Co je nutné učinit, než si žáci (zde se jedná o žáky 1. stupně ZŠ) budou moci začít spořit peníze?“ mohou být například: sběr

starého papíru či železa a odvoz do sběru (získají tak malý obnos peněz), shromáždit peníze nejdříve do pokladničky, ukládat 'bokem' peníze darované k narozeninám nebo za výpomoc (nákup pro starší lidi, pomoc s úkolem apod.), neutrácet veškeré kapesné (pokud jej dostávají) a nechat rodiče, aby jim peníze uložili v bance, kupříkladu na dětské konto (nabízí některé banky).

4. Žáci obdrží od učitele/učitelky pracovní list k tématu spoření (viz pracovní list 20.). Učitel/ka vysvětlí úkol – přečíst si krátké průvodní texty, zodpovědět tři otázky, doplnit do tabulky výhody a nevýhody spoření „do prasátka“ a v bance, a nakonec ještě zápis vlastního způsobu spoření na vyznačený řádek.

5. V rámci času není třeba, aby žáci k prvním dvěma otázkám své odpovědi z textu přepisovali, stačí podtrhnout tu část textu, ve které se požadované informace nacházejí. Větší pozornost by žáci měli zaměřit na vlastní myšlenky k otázce třetí, která zní „Napadají tě nějaké nevýhody u zadaných dvou způsobů spoření?“ a k otázce otevřené, u které žáci zaznamenají, jakým způsobem si spoří oni sami.

6. Pokud by se stalo, že někteří z žáků žádné kapesné nemají, ani nedostávají peníze k narozeninám, či při jiných příležitostech, mohou si zapsat svá přání, například: Kdybych měl/a kapesné, ukládal/a bych si celou částku do banky apod. Je na učitelích, aby takovou situaci podchytili citlivě a dítě podněcovali k vyjádření svého přání. Pedagogický takt je v tomto případě velmi žádoucí, jelikož se téměř v každé třídě či skupině najdou žáci/žákyně, kteří nevyrostají v rodinách s vyššími výděly a mohli by se stydět za to, že na určité věci včetně kapesného a peněžních dáreků dlouhodobě nedosáhnou.

7. Po dokončení práce si žáci své odpovědi společně s učitelem/učitelkou prodiskutují, přičemž je možné klást si vzájemně otázky, učitel/ka dovysvětlí případné nejasnosti, nebo téma doplní informacemi, jež s probíraným tématem souvisejí.

8. Na konci hodiny učitel/ka udělá krátké shrnutí, co se děti naučily a pochválí je za aktivitu.

Komentáře:

Poslední téma této práce nastiňuje formu spoření pouze v základech. Problematika výdajů, příjmů a spoření zde tvoří základ pro další vzdělávání v oblasti FG, jež žáky čeká na druhém stupni základní školy. Na témata zpracovaná v této závěrečné práci bude později navazovat učivo zahrnující získávání kompetencí ke správě vlastních financí v bezhotovostním styku, jež představují banky s širokou nabídkou finančních produktů, jejich součástí jsou bezhotovostní platby kartami a platby přes mobilní aplikace, zahrnující celou škálu různých druhů spoření a investic.

Některé banky v České republice v současnosti nabízejí dětská konta, jež rodiče mohou svým dětem založit hned po narození a ukládat jim libovolné částky na dobu, kdy dítě bude peníze potřebovat například na studium. Později se, většinou od 15-tého roku dítěte, kdy jedinec obdrží občanský průkaz, mění tato konta na tzv. konta studentská. K bankovním kontům jsou vydávány také platební karty, jež mohou být vydány k používání, kdy je zde výběr hotovosti z bankomatu umožněn

už i dětem od 8 let. V ČR je nabízí pouze několik málo bank. Samozřejmě je na rodičích, zda dítěti platební kartu svěří a s jakou částkou bude moci dítě disponovat.³⁵

Pro srovnání je třeba zmínit, že v cizích zemích se situace může lišit. Například v Německu dítě do 12-ti let se svým kontem většinou nedisponuje. Obecně je v této zemi zastáván názor, že by dítě nemělo být příliš malé, v případě, že by mělo mít vlastní účet. U spořicíh účtů jsou oficiálními disponenty účtu rodiče dítěte a tito provádějí bezhotovostní transakce. Běžný účet vyžaduje kompetence k zacházení s penězi bezhotovostním způsobem, což znamená, že tyto kompetence musí dítě teprve získat. Samotní rodiče by si měli být vědomi toho, že děti do 12-ti let nemají dostatek informací k tomu, jak banky a transakce fungují, bezhotovostním platbám dostatečně nerozumí a zrovna tak jim nic neřekne rozpis zůstatků na jejich účtu, či kreditní operace a úroky, s čímž se mohou potýkat i dospělí jedinci. Nedostatečné kompetence u mladších dětí by mohly vyústit v nesprávné hospodaření s virtuálními penězi, a aniž by si toho všimli, dostaly by se do finančních problémů například v důsledku přečerpaného konta a s tím spojených nezaplacených úroků za přečerpání svého finančního limitu. Z tohoto důvodu není třeba spěchat s přenesením bankovních kompetencí na dítě v nízkém věku. Výrazné abstraktní myšlení, které je nezbytné pro řešení bezhotovostních plateb, začíná až ve věku 12 let.³⁶

Nicméně nic nebrání tomu, aby se děti ve finančních otázkách vzdělávali dopředu, aby znaly pojmy pojící se s penězi, aby pochopily významy odborných termínů z finančního sektoru, se kterými se postupně seznamují a uměly zacházet s penězi, jimiž disponují.

³⁵ I dítě může mít platební kartu - Deník.cz. Deník.cz - informace, které jsou vám nejbliž [online]. Copyright © [cit. 08.10.2020]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/moje_penize/penize_i_dite_muze_mit_platebni_kartu20080507.html>.

³⁶ *Ab welchem Alter sollte mein Kind ein eigenes Konto haben?*. Familien-Magazin.com - Der Ratgeber für Familien [online]. Copyright ©iStock.com [cit. 08.10.2020]. Dostupné z:< <https://www.familien-magazin.com/ab-welchem-alter-sollte-mein-kind-ein-eigenes-konto-haben/>>.

Resumé

Mluvit o penězích je v současné době více než žádoucí a vysvětlování finančních situací dětem by mělo být součástí rodinných debat. Peníze hrají v naší společnosti důležitou roli, tudíž se i děti brzy učí konzumnímu způsobu života. To není samo o sobě špatné, důležité však je, aby rodiče naučili své děti zacházet s penězi. Co se týče financí, rodiče by měli jít příkladem a nastavit v rodině určitý vzor v rámci finanční reality. V případě, že tak učiní, je velká šance, že se jejich děti budou chovat zodpovědně a již v útlém věku se naučí, že peníze nerostou na stromech. Nedílnou součástí výchovy dítěte je naučit jej, jak správně s penězi zacházet. Dobrým krokem v tomto druhu vzdělávání je přidělování kapesného, jež dítěti přiblíží reálnou zodpovědnost v úloze spotřebitele, který disponuje vlastním „kapitálem“. Jeho vlastní zkušenosti se světem peněz pak budou formovat způsob, jakým bude dítě v budoucnu, v svého průběhu života, zacházet s penězi.

Pokud budeme chtít my všichni uspět ve svých rolích - rodičů, pedagogů, přátel apod., musíme být zodpovědní za to, co děláme a na vlastním příkladu naučit mladou generaci několik zásadních věcí: přestat se srovnávat s ostatními (není důležité, kdo má víc a kdo méně), nezávidět ostatním, odlišit to, co je důležité, rozvíjet trpělivost (nemusíme přece mít všechno hned), přemýšlet nad výdaji (a to i nad těmi na pohled zanedbatelnými), porovnávat ceny a kvalitu, vést si evidenci výdajů a o vydaných penězích přemýšlet, naučit je šetřit (z kapesného i z případné brigády), neplýtvat zdroji (voda, potraviny, oblečení atd), ujasnit si skutečné potřeby, pomáhat (přírodě, zvířatům, malým dětem, starším lidem), zajímat se o dění kolem (obzvláště jde-li o peníze) myslet na budoucnost a vzdělávat se. Pevný základ pro kompetence v nízkém věku hraje velmi významnou roli a není možné tuto etapu finančního vzdělávání opomenout či přeskočit.

Závěr

Záměrem této publikace bylo věnovat se obsahu finančního vzdělávání u dětí, které se teprve učí orientovat se ve světě peněz v rámci jejich každodenního styku s nimi. Publikace je rozdělena na dvě části, z nichž první, teoretická část obsahuje základní pojmy, jako finanční gramotnost a její druhy a strategie ke snížení finanční ngramotnosti, jež v současnosti způsobuje negativní dopady na život jedinců všech věkových kategorií. Tato část vyzdvihuje nezbytnost komunikace, kritické myšlení a plánování, jež mají za cíl naučit jedince zdravému přístupu k penězům. V souvislosti se se vzděláváním je zde nastíněn koncept finančního vzdělávání v České republice, a vzdělávací metody doporučených dle Standardů finanční gramotnosti v rámci prvního stupně základního vzdělání, jakož i doporučené aktivity, jež mohou učitelé ve výuce použít, a pomocí nich tak zároveň rozvíjet aktivity ve složitější celky, v závislosti na úrovni chápání prováděných úkolů dětmi různých věkových kategorií. Stěžejní část této publikace je část praktická, jež prezentuje konkrétní úlohy, které mají přispět k rozvoji finanční gramotnosti žáků, a které lze v různých obměnách i rozšířené formě využít v rámci výuky v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem prvního stupně základní školy. Návrhy vzdělávacích modulů jsou zpracovány jako ilustrační a ukazují na to, jakým způsobem by mohla výuka žáků probíhat, a to v souladu s doporučením MŠMT v rámci programu Národní strategie finančního vzdělávání 2.0. MŠMT ČR, dále pak v souladu s RVP a se standardy finanční gramotnosti. Jednotlivé úkoly jsou zpracovány tematicky. Účelem a cílem aktivit, strategických či inscenačních her a početních úloh zaměřených na rozvíjení finančních dovedností je zvýšení kompetencí dětí v oblasti kritického myšlení, komunikace, plánování financí a řešení reálných situací běžného života, jehož součástí jsou peníze.

Pro účely výuky finanční gramotnosti bylo v praktické části vypracováno jedenáct ilustračních úloh včetně doplňujících aktivit zaměřených na interakci a komunikaci, jež mohou být využity nejen k prezentaci pro pasivní přijímání informací. Všechny ilustrační úkoly jsou postaveny na klíčové strategii a tou je komunikace, což v praxi znamená mluvit o financích, vysvětlovat souvislosti v peněžních operacích, dotazovat se a rozvíjet kritické myšlení. Bez komunikace nejsou informace a tyto každý jedinec potřebuje, aby je mohl analyzovat a vyhodnotit situace spojené s penězi, jakož i kriticky posoudit finanční situace, se kterými se setkává, případně které mohou nastat. K tomuto účelu byly ke každé úloze navrženy otázky k zamyšlení, jež mohou být dále rozvíjeny dle aktivity žáků, jež jsou podněcováni k vyjádření svých vlastních přání a zkušeností s penězi, a také prezentování vlastních nápadů, kupříkladu jak lze peníze získat (3.10). Každé z témat je propojeno s analyzováním zadané úlohy, jakož i s možností zahájit diskusi, na které se všichni žáci společně s učitelem/ učitelkou aktivně podílejí. Výsledkem zhodnocení úkolu je pak závěr a zpětná vazba k tématu, což znamená shrnutí všeho, co se žáci dozvěděli a naučili. Tematicky zaměřené úkoly nejsou uzavřené, nýbrž vybízí k rozvinutí myšlenky „co s čím souvisí“, například když dítě vyjádří přání (viz 3.1) mít doma štěňátko, jsou další otázky zaměřené nejen na potřeby dítěte, které by chtělo mít kamaráda, nýbrž i na potřeby domácího mazlíčka, který potřebuje péči, jídlo, vlastní pelíšek, nebo i lékařské prohlídky a očkování, tudíž se žáci dostávají k tématu peněz, jež bude nutné na potřeby domácího mazlíčka vynaložit. V tomto směru to znamená, že se původní téma bude rozvíjet a postupně se prolínat s dalšími tématy (např. 3.1., 3.6, 3.7, 3.8, 3.9).

Nápad dát jednotlivým modulům název byl účelový – názvy projektů mají žáky upoutat a vzbudit v nich zájem dozvědět se o obsahu úloh(y) víc. Za účelem podněcování žáků k aktivitě jsou jednotlivá zadání provázena motivačními texty vlastní tvorby a úkoly doplněny pracovními listy (viz přílohy 1. až 20.). V souvislosti se flexibilitou témat, tj. vzájemným doplňováním, propojením a rozšiřováním jednotlivých úloh se nabízejí možnosti k rozvíjení základních vědomostí a dovedností, k podněcování kritického myšlení, které žákům zároveň umožní kladení otázek a zapojování se aktivně do diskuse i dalších úkolů, například kreslení přání či vypočítání matematické úlohy (např. náklady na domácího mazlíčka, rozdělení kapesného a spoření malé části kapesného atd). Každé z témat lze zpracovat kolektivně v rámci projektové výuky, nebo i formou individuální. Efektivní způsob plnění úloh spatřuji taktéž ve práci v malých skupinkách, či ve dvojicích a ve trojicích, s přihlédnutím k věku a dovednostem žáků.

Důležitou roli na cestě žáků k úspěchu je organizační připravenost výuky v rámci probíraného tématu. Jako příklad lze zmínit inscenační a/nebo projektovou výuku k tématu Bleší trh. Učitel/ka je v tomto případě určitým mediátorem, který žáky seznámí s organizací plnění inscenační aktivity, kdy se žáci stávají aktéry Blešího trhu. Efektivní strategií ve výuce sledávám i zapojování žáků do přípravy projektu Bleší trh dopředu – přinést z domu „rekvizity“ (falešné papírové peníze ze hry Monopoly, hračky, knihy a pod), aby mohli své věci na bazaru „prodávat“. Delegování dílčích úkolů před zahájením projektu rozvíjí u žáků smysl pro zodpovědnost a zároveň jim dodá pocit důležitosti při plnění svěřeného úkolu. Z vlastních zkušeností mohu potvrdit, že děti rády přebírají role, ve kterých se cítí sebevědomější a jistější, navíc si mnohem lépe zapamatují obsah a význam aktivity nebo hry, jež simulují reálnou situaci z běžného života. Spojení vjemů, kterými jsou vizualizace dané situace, participace, delegování úkolů, podněcování k převzetí samostatnosti a zodpovědnosti za svou „rolí“ přispívá k tomu, že žáci svou roli berou vážně a do řešené úlohy, resp. role se vžijí. Pokud pak výuka bude probíhat podobným způsobem opakovaně, žáci si svou „rolí“ převedou na zvyk, který se zautomatizuje a oni pak budou ve své pozdější skutečné životní roli jistější, obratnější a sebevědomější.

Do konceptu úkolů bylo zapracováno i téma „Spoření“ (3.11) jež má žáky seznámit s možnostmi spoření peněz za účelem pozdější „investice“ (nové kolo, studium apod.) a s místem, kde mohou své peníze uložit (banka nebo domácí pokladnička), jež je možné pojmout jako projekt – prezentace výhod a nevýhod spoření „do prasátka“ či v bance, nebo jako nebo inscenační úlohu ve dvojicích, diskuse a obhajování rozhodnutí apod. V souvislosti s úlohami rozvíjející finanční gramotnost jedinců nelze nezmínit zvyšující se oblibu vzdělávacích projektů v elektronické podobě (2.3.2), jako například využití bezplatných aplikací pro mobilní telefony, tablety a počítače, pomocí nichž si děti mohou procvičit třeba správu svého kapesného (Praktické peníze od Visa, Bankaroo a další), posuzování hodnoty peněz a vyzkoušení rozlišování důležitých a méně důležitých věcí (Quest to Clean Up – verze v angličtině pro pokročilejší žáky) a jiné.

Cílem úloh zpracovaných v této publikaci bylo zprostředkovat dětem finanční problematiku adekvátním, motivačním a srozumitelným způsobem, jakož i zvýšit jejich zájem o získání početných dovedností a kompetencí k zacházení s penězi, taktéž podnítit žáky k aktivnímu zapojování se do projektů i do řešení úloh, jež jsou dětem v jejich reálném životě známé. Klíčovým záměrem bylo vytvořit základ pro rozvíjení kritického myšlení žáků ve finančním světě, poskytnout jim dostatečný

prostor pro ústní vyjádření nápadů či myšlenek, o které by se rádi mezi sebou podělili, například jak nastíněnou situaci v dané úloze vidí, jak a zda jí rozumí, jak by určitou situaci řešili, co se jim na postupu fiktivních lidí v úlohách líbí či nelíbí (3.3., 3.4., 3.5), apod. Nápad zpracovat úlohy tak, aby je bylo možné využít i k inscenační a projektové výuce vyplynul z potřeby dětí výukové téma „uchopit“ , převzít vlastní iniciativu a zodpovědnost za jednotlivé kroky při plnění úkolů.

Na závěr bychom chtěli zdůraznit, že otevřený přístup k tématu peněz, flexibilní chování spotřebitelů, tj. dospělých (rodičů) a jasně vymezené hranice rozdělování peněz, jakož i zodpovědné plánování a kritické myšlení ve finančních otázkách a situacích pomohou dítěti vytvořit zdravý vztah k penězům a spotřebě.

Seznam použité literatury

- BALABÁN, Zdeněk. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz., vyd. Praha: Cofet, 2011, 416 s. ISBN 9788090439610.
- BALL (1993): In KOHOUTEK, J., VESELÝ, A., ŠPAČKOVÁ Z. a kol. *Vzdělávací politika. Inovace studia ekonomických disciplín v souladu s požadavky znalostní ekonomiky*. 1. vydání. © Masarykova univerzita, 2015. S.14. [cit. 07.07.2020]. Dostupné z: <https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/629416/mod_resource/content/1/KVE_Vzdelavani_1kor.pdf>.
- BREZINKA, Wolfgang. *Východiska k poznání výchovy: úvod k základům vědy o výchově, k filozofii výchovy a k praktické pedagogice*. Brno: L. Marek, 2001, 310 s. ISBN 80-86263-23-1
- JŮVA a JŮVA (1994): In PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 3., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2005, 481 s. ISBN 80-7367-047-X.
- KALOUS, Jaroslav, VESELÝ, Arnošt. (eds.) (2006) *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum. 88.s. ISBN 80-246-1260-7.
- KIYOSAKI, Robert T., LECHTER, Sharon L. *Bohatý táta, chudý táta: co bohatí učí svoje děti a chudí a střední vrstvy ne*. Praha: Pragma. 2001. 214 s. ISBN 80-7205-822-3.
- KLÍNSKÝ, Petr, Otto MÜNCH a Danuše CHROMÁ. *Ekonomika: ekonomická a finanční gramotnost pro střední školy*. 4., upr. vyd. Ilustrace Kameel Machart. Praha: Eduko, 2013, 179 s. ISBN 978-80-87204-82-5.
- KOHOUTEK, Jan, VESELÝ, Arnošt, ŠPAČKOVÁ Zuzana a kolektiv. *Vzdělávací politika. Inovace studia ekonomických disciplín v souladu s požadavky znalostní ekonomiky*. 1. vydání. © Masarykova univerzita, 2015. 472 s. [cit. 07.07.2020]. Dostupné z: <https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/629416/mod_resource/content/1/KVE_Vzdelavani_1kor.pdf>.
- MARÁDOVÁ, Eva, Jana MARHOUNOVÁ, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEC. *Kapitoly z rodinné výchovy: pro střední školy*. 1. vyd. Ilustrace Jiří Ondrůšek. Praha: Fortuna, 1992, 157 s. ISBN 80-8529884-8.
- NOVÁKOVÁ, Vladimíra a SOBOTKA, Věroslav. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2., aktualiz. vyd. Praha: COFET, 2011, 416 s. ISBN 978-80-904396-1-0.
- RIEGEL, K. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada. 2007. 248 s. ISBN: 80-247-1185-0.

Internetové zdroje

Ab welchem Alter sollte mein Kind ein eigenes Konto haben?. Familien-Magazin.com - *Der Ratgeber für Familien* [online]. Copyright ©iStock.com [cit. 08.10.2020]. Dostupné z: <<https://www.familienmagazin.com/ab-welchem-alter-sollte-mein-kind-ein-eigenes-konto-haben/>>.

Aktualizovaná *Metodická doporučení pro výuku finanční gramotnosti*. 2. Aktualizováno 2013. Metodický portál RVP - Modul Články [online]. Dostupné z: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/17579/AKTUALIZOVANA-METODICKA-DOPORUCENI-PRO-VYUKU-FINANCNI-GRAMOTNOSTI.html/>>.

EVROPSKÝ PARLAMENT. Výbor pro vnitřní trh a ochranu spotřebitelů. *Pracovní dokument o zvyšování vzdělání a povědomí spotřebitele v oblasti úvěrů a financí*. [online]. Dokument z 11. 2. 2008 [cit. 02.07.2020]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/707/707565/707565cs.pdf>.

What is Fairtrade? | *Fairtrade Foundation*. Home | Fairtrade Foundation [online]. Copyright © Fairtrade Foundation 2020. Registered charity number 1043886 [cit. 25.9.2020]. Dostupné z: <<https://www.fairtrade.org.uk/What-is-Fairtrade/>>.

I dítě může mít platební kartu - Deník.cz. Deník.cz - informace, které jsou vám nejbliž [online]. Copyright © [cit. 08.10.2020]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/moje_penize/penize_i_dite_muze_mit_platebni_kartu20080507.html>.

Metody čtení - *Metodika výuky čtení* - Nová škola - DUHA. Nová škola - DUHA, Brno - distribuce učebnic, pracovních sešitů a interaktivních učebnic [online]. Copyright © 2020 Nová škola [cit. 22.08.2020]. Dostupné z: <<http://www.novaskolabrno.cz/c/metody-cteni-metodika-vyuky-cteni-83/>>.

MFČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0*. Strategické dokumenty | Pro odborníky | Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat?. Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat? [online]. Copyright © 2013, MF [cit. 01.07.2020]. Dostupné z: <<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty>>.

MŠMT ČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0*. MŠMT ČR. [online]. Copyright ©2013 [cit. 01.07.2020]. Dostupné z: <<https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0>>.

MŠMT ČR. *Národní strategie finančního vzdělávání*. MŠMT ČR. [online]. Copyright ©2010 [cit. 01.07.2020]. Dostupné z: <<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#narodni-strategie>>.

Národní ústav pro vzdělávání (NÚV). *Finanční gramotnost ve výuce*. Metodická příručka [online]. Copyright © [cit. 02.08.2020]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Financi_gramotnost_ve_vyuce_definitivni.pdf>.

Diary of the Winners.cz. *Muž, který ovlivnil finanční gramotnost světa.* –Diary of the Winners.cz [online]. Copyright © 2020 [cit. 16.08.2020]. Dostupné z: <<https://www.diaryofthewinners.cz/muz-ktery-ovlivnil-financni-gramotnost-sveta/>>.

PENÍZE.CZ. *Před oddlužením číhá past. Lidi připraví i o desítky tisíc* | Peníze.cz. Peníze.cz - Půjčky, Kurzy měn, Akcie, Hypotéky, Bydlení, Daně [online]. Copyright © 2000 [cit. 03.08.2020]. Dostupné z: <<https://www.penize.cz/osobni-bankrot/408194-pred-oddluzenim-ciha-past-lidi-pripravi-i-o-desitky-tisic>>.

PENÍZE.CZ. *Dluhy* | Peníze.cz. Peníze.cz - Půjčky, Kurzy měn, Akcie, Hypotéky, Bydlení, Daně [online]. Copyright © 2000 [cit. 03.08.2020]. Dostupné z: <<https://www.penize.cz/dluhy>>.

RVP. *Vymezení pojmu finanční gramotnost.* Metodický portál RVP - Modul Články [online]. RVP [cit. 01.07.2020]. Dostupné z: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/13213/vymezeni-pojmu-financni-gramotnost.html/>>.

Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, platný od 1. 9. 2013, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 05.08.2020]. Dostupné z: <<https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani?highlightWords=M%C5%A0MT+2647%2F2013+210>>.

Internetové zdroje – obrázky a ilustrace

[www.pixabay.com](https://pixabay.com). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 01.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/ovoce-zelenina-arty%C4%8Dok-ban%C3%A1n-155616/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 01.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/stick-d%C4%9Bt%C3%AD-stickman-d%C4%9Bv%C4%8De-chlapec-5441829/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 02.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/kreslen%C3%BD-film-d%C4%9Bv%C4%8De-holky-puddle-1296436/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 05.10.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/d%C4%9Bv%C4%8De-le%C5%BE%C3%ADc%C3%AD-portr%C3%A9t-d%C3%ADt%C4%9B-mlad%C3%BD-511883/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 05.10.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/%C4%8Desk%C3%A9-mince-mince-koruny-koruna-3718912/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 05.10.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/pen%C3%ADze-koruna-mince-bankovky-%C4%8Desky-215006/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 05.10.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/bitcoin-%C4%8Desko-pen%C3%ADze-finance-mince-4380757/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 05.10.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/pras%C3%A1tko-prase-banka-%C3%BAspory-ulo%C5%BEit-35760/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 05.10.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/v%C3%ADC%C4%8Dko-chlapec-%C3%BAsm%C4%9Bv-divo%C5%A1ka-emoce-2923682/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 05.10.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/budova-evropsk%C3%A1-banka-m%C4%9Bny-euro-48801/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 02.10.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/podnik%C3%A1n%C3%AD-pen%C3%ADze-mince-%C4%8Desk%C3%A1-koruna-72178/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 09.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/bankovky-pouk%C3%A1zky-podnik%C3%A1n%C3%AD-pen%C3%ADze-82948/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/%C4%8Dlov%C4%9Bk-pen%C3%ADze-dolary-m%C4%9Bny-bankovky-5551453/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 02.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/%C4%8Dlov%C4%9Bk-pen%C3%ADze-dolary-m%C4%9Bny-bankovky-5551453/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/d%C4%9Bv%C4%8De-jist%C3%BD-portr%C3%A9t-kreslen%C3%BD-film-3316342/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 02.10.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/d%C4%9Bv%C4%8De-jist%C3%BD-portr%C3%A9t-kreslen%C3%BD-film-3316342/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/photos/d%C4%9Bv%C4%8De-b%C3%ADl%C3%A1-z%C3%A1bava-d%C3%ADt%C4%9B-literatura-3038974/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 02.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/d%C4%9Bv%C4%8De-b%C3%ADl%C3%A1-z%C3%A1bava-d%C3%ADt%C4%9B-literatura-3038974/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/chlapec-d%C4%9Bv%C4%8De-ruku-v-ruce-d%C4%9Bti-160168/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 03.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/chlapec-d%C4%9Bv%C4%8De-ruku-v-ruce-d%C4%9Bti-160168/>>.

[www.pixabay.com](https://en.islcollective.com/english-esl-worksheets/grammar/verb-tenses/shopping-list/78554). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 06.09.2020]. Dostupné z: <<https://en.islcollective.com/english-esl-worksheets/grammar/verb-tenses/shopping-list/78554>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/ot%C3%A1zka-otazn%C3%ADk-symbol-pomoc-info-145416/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 06.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/ot%C3%A1zka-otazn%C3%ADk-symbol-pomoc-info-145416/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/d%C3%ADt%C4%9B-chlapec-ot%C3%A1zka-mark-my%C5%A1len%C3%AD-32379/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 06.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/d%C3%ADt%C4%9B-chlapec-ot%C3%A1zka-mark-my%C5%A1len%C3%AD-32379/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/d%C4%9Bv%C4%8De-d%C3%ADt%C4%9B-mlad%C3%BD-roztomil%C3%BD-160015/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 06.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/d%C4%9Bv%C4%8De-d%C3%ADt%C4%9B-mlad%C3%BD-roztomil%C3%BD-160015/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/d%C4%9Bv%C4%8De-%C5%A1koly-d%C3%ADt%C4%9B-mlad%C3%BD-%C5%A1%C5%A5astn%C3%BD-160019/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 06.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/d%C4%9Bv%C4%8De-%C5%A1koly-d%C3%ADt%C4%9B-mlad%C3%BD-%C5%A1%C5%A5astn%C3%BD-160019/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/chlapec-d%C3%ADt%C4%9B-%C5%A1koln%C3%AD-v%C4%9Bk-teen-samec-160014/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 06.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/chlapec-d%C3%ADt%C4%9B-%C5%A1koln%C3%AD-v%C4%9Bk-teen-samec-160014/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/photos/model-auta-auto-miniatur%C3%AD-470642/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 06.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/model-auta-auto-miniatur%C3%AD-470642/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/photos/hra%C4%8Dka-auto-vintage-ble%C5%A1%C3%AD-trh-938775/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 06.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/hra%C4%8Dka-auto-vintage-ble%C5%A1%C3%AD-trh-938775/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/box-potravin-y-l%C3%A1ska-pralinky-mil%C3%A9-159631/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 08.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/box-potravin-y-l%C3%A1ska-pralinky-mil%C3%A9-159631/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/my%C5%A1lenka-vyn%C3%A1lez-vyn%C3%A1lezce-my%C5%A1len%C3%AD-152213//>). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 10.8.2020] Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/my%C5%A1lenka-vyn%C3%A1lez-vyn%C3%A1lezce-my%C5%A1len%C3%AD-152213//>>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/%C5%BEena-d%C4%9Bv%C4%8De-roztomil%C3%BD-n%C3%A1kupn%C3%AD-1295814/>). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 10.8.2020] Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/%C5%BEena-d%C4%9Bv%C4%8De-roztomil%C3%BD-n%C3%A1kupn%C3%AD-1295814/>>>

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/d%C3%ADt%C4%9B-chlapec-ot%C3%A1zka-mark-my%C5%A1len%C3%AD-32379/>). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 10.8.2020] Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/d%C3%ADt%C4%9B-chlapec-ot%C3%A1zka-mark-my%C5%A1len%C3%AD-32379/>>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/prodej-ze-dvora-dobro%C4%8Dinn%C3%BD-bazar-5679739/>). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/prodej-ze-dvora-dobro%C4%8Dinn%C3%BD-bazar-5679739/>>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/d%C4%9Bv%C4%8De-roztomil%C3%BD-%C5%A1koln%C3%AD-v%C4%9Bk-karty-1453958/>). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 12.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/d%C4%9Bv%C4%8De-roztomil%C3%BD-%C5%A1koln%C3%AD-v%C4%9Bk-karty-1453958/>>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/d%C4%9Bv%C4%8De-koule-%C5%A1koln%C3%AD-uniforma-%C5%A1aty-309199/>). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 13.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/d%C4%9Bv%C4%8De-koule-%C5%A1koln%C3%AD-uniforma-%C5%A1aty-309199/>>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/photos/knihy-d%C4%9Btsk%C3%A9-knihy-ble%C5%A1%C3%AD-trh-%C4%8Dten%C3%AD-4753506/>). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 13.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/knihy-d%C4%9Btsk%C3%A9-knihy-ble%C5%A1%C3%AD-trh-%C4%8Dten%C3%AD-4753506/>>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/photos/pen%C3%ADze-%C4%8Desk%C3%A9-bankovky-mince-koruna-3536346/>). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 1.10.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/pen%C3%ADze-%C4%8Desk%C3%A9-bankovky-mince-koruna-3536346/>>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/photos/hra%C4%8Dka-parn%C3%AD-lokomotiva-vlak-star%C3%BD-3306656/>). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 13.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/hra%C4%8Dka-parn%C3%AD-lokomotiva-vlak-star%C3%BD-3306656/>>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/photos/%C4%8Dasopisy-z%C3%A1sobn%C3%ADk-%C4%8Dten%C3%AD-barvit%C3%BD-4783887/>). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 13.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/%C4%8Dasopisy-z%C3%A1sobn%C3%ADk-%C4%8Dten%C3%AD-barvit%C3%BD-4783887/>>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/photos/d%C3%ADt%C4%9B-chlapec-afrika-guinea-%C4%8Dern%C3%A1-444690/>). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 13.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/d%C3%ADt%C4%9B-chlapec-afrika-guinea-%C4%8Dern%C3%A1-444690/>>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/photos/bitcoin-%C4%8Desko-pen%C3%ADze-finance-mince-4368877/>). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 13.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/bitcoin-%C4%8Desko-pen%C3%ADze-finance-mince-4368877/>>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/photos/%C4%8Dokol%C3%A1dov%C3%A1-%C4%8Dokol%C3%A1da-2290244/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 13.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/%C4%8Dokol%C3%A1dov%C3%A1-%C4%8Dokol%C3%A1da-2290244/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/hamburger-cheeseburger-31775/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 13.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/hamburger-cheeseburger-31775/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/rubikova-kostka-kostka-h%C3%A1danka-157058/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 13.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/rubikova-kostka-kostka-h%C3%A1danka-157058/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/chl%C3%A9b-j%C3%ADst-stravov%C3%A1n%C3%AD-essen-noha-1294941/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 13.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/chl%C3%A9b-j%C3%ADst-stravov%C3%A1n%C3%AD-essen-noha-1294941/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/photos/hra%C4%8Dka-auto-voz%C3%ADk-vintage-938220/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 14.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/hra%C4%8Dka-auto-voz%C3%ADk-vintage-938220/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/s%C3%BDr-ml%C3%A9k%C3%A1rna-ml%C3%A9%C4%8Dn%C3%BD-v%C3%BDrobek-151032/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 14.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/s%C3%BDr-ml%C3%A9k%C3%A1rna-ml%C3%A9%C4%8Dn%C3%BD-v%C3%BDrobek-151032/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/slo%C5%BEka-tu%C5%BEka-%C5%A1koln%C3%AD-pot%C5%99eby-psan%C3%AD-28873/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 14.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/slo%C5%BEka-tu%C5%BEka-%C5%A1koln%C3%AD-pot%C5%99eby-psan%C3%AD-28873/>>

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/chlapec-d%C3%ADt%C4%9B-%C5%A1koln%C3%AD-v%C4%9Bk-teen-samec-160014/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [14.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/chlapec-d%C3%ADt%C4%9B-%C5%A1koln%C3%AD-v%C4%9Bk-teen-samec-160014/>>

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/%C5%A1koln%C3%AD-v%C4%9Bk-knihy-roztomil%C3%BD-pra%C5%A1t%C4%9Bn%C3%A9-1424614/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 14.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/%C5%A1koln%C3%AD-v%C4%9Bk-knihy-roztomil%C3%BD-pra%C5%A1t%C4%9Bn%C3%A9-1424614/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/d%C4%9Bv%C4%8De-%C5%A1koly-d%C3%ADt%C4%9B-mlad%C3%BD-%C5%A1%C5%A5astn%C3%BD-160019/# = >). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 14.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/d%C4%9Bv%C4%8De-%C5%A1koly-d%C3%ADt%C4%9B-mlad%C3%BD-%C5%A1%C5%A5astn%C3%BD-160019/# = >>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/photos/pras%C3%A1tko-spo%C5%99en%C3%AD-pen%C3%ADze-mlad%C3%A1-%C5%BEena-850608/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 14.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/pras%C3%A1tko-spo%C5%99en%C3%AD-pen%C3%ADze-mlad%C3%A1-%C5%BEena-850608/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/d%C5%AFm-venkov-architektura-design-163526/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 17.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/d%C5%AFm-venkov-architektura-design-163526/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/zubn%C3%AD-kart%C3%A1%C4%8Dek-zubn%C3%AD-pasta-trubice-3171553/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 17.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/zubn%C3%AD-kart%C3%A1%C4%8Dek-zubn%C3%AD-pasta-trubice-3171553/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/ko%C5%A1ile-tri%C4%8Dko-%C4%8Derven%C3%A1-oble%C4%8Den%C3%AD-150087/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 23.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/ko%C5%A1ile-tri%C4%8Dko-%C4%8Derven%C3%A1-oble%C4%8Den%C3%AD-150087/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/chlapec-kniha-redingov%C3%A1-d%C3%ADt%C4%9B-%C5%A1koly-311392/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 24.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/chlapec-kniha-redingov%C3%A1-d%C3%ADt%C4%9B-%C5%A1koly-311392/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/p%C5%99%C3%ADtel-p%C5%99%C3%A1telstv%C3%AD-lid%C3%A9-3077835/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 24.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/p%C5%99%C3%ADtel-p%C5%99%C3%A1telstv%C3%AD-lid%C3%A9-3077835/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/rodina-generace-matka-otec-d%C4%9Bti-4246393/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 24.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/rodina-generace-matka-otec-d%C4%9Bti-4246393/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/vzru%C5%A1en%C3%BD-v%C3%BDlet-l%C3%A9to-dovolen%C3%A1-23789/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 24.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/vzru%C5%A1en%C3%BD-v%C3%BDlet-l%C3%A9to-dovolen%C3%A1-23789/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/chalupa-d%C5%AFm-dom%C3%A1c%C3%ADbudovam%C3%A1lo-160367/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 24.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/chalupa-d%C5%AFm-dom%C3%A1c%C3%ADbudovam%C3%A1lo-160367/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/sun-vektor-ilustrace-free-obr%C3%A1zek-1837376/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 24.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/sun-vektor-ilustrace-free-obr%C3%A1zek-1837376/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/search/strom/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 24.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/search/strom/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/mu%C5%BE-babi%C4%8Dka-pleten%C3%AD-babi%C4%8Dky-1989145/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 24.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/mu%C5%BE-babi%C4%8Dka-pleten%C3%AD-babi%C4%8Dky-1989145/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/ryby-tank-plav%C3%A1n%C3%AD-dekorace-voda-47651/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 24.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/ryby-tank-plav%C3%A1n%C3%AD-dekorace-voda-47651/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/photos/chlapec-teen-%C5%A1kol%C3%A1k-p%C5%99em%C3%BD%C5%A1lela-2736655/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 25.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/photos/chlapec-teen-%C5%A1kol%C3%A1k-p%C5%99em%C3%BD%C5%A1lela-2736655/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/jahody-ovoce-%C4%8Derven%C3%A1-%C4%8Derven%C3%A9-ovoce-2500159/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 26.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/jahody-ovoce-%C4%8Derven%C3%A1-%C4%8Derven%C3%A9-ovoce-2500159/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/jaro-kv%C4%9Btiny-tr%C3%A1va-louka-rostlina-1402599/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 28.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/jaro-kv%C4%9Btiny-tr%C3%A1va-louka-rostlina-1402599/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/noc-d%C4%9Bv%C4%8De-ko%C4%8Dka-houpa%C4%8Dka-les-4926430/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 28.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/noc-d%C4%9Bv%C4%8De-ko%C4%8Dka-houpa%C4%8Dka-les-4926430/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/konev-modr%C3%A1-zahradn%C3%AD-konvy-154708/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 28.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/konev-modr%C3%A1-zahradn%C3%AD-konvy-154708/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/d%C3%A9%C5%A1%C5%A5-oblak-p%C5%99%C3%ADroda-po%C4%8Das%C3%AD-obloha-310148/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 28.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/d%C3%A9%C5%A1%C5%A5-oblak-p%C5%99%C3%ADroda-po%C4%8Das%C3%AD-obloha-310148/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/jaro-kv%C4%9Bten-chlapec-zahradn%C3%ADk-5128726/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 28.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/jaro-kv%C4%9Bten-chlapec-zahradn%C3%ADk-5128726/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/stick-d%C4%9Bt%C3%AD-stickman-d%C4%9Bv%C4%8De-chlapec-5441829/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 28.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/stick-d%C4%9Bt%C3%AD-stickman-d%C4%9Bv%C4%8De-chlapec-5441829/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/chlapec-%C4%8Dlov%C4%9Bk-teen-%C5%A1koln%C3%AD-v%C4%9Bk-161793/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 28.08.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/chlapec-%C4%8Dlov%C4%9Bk-teen-%C5%A1koln%C3%AD-v%C4%9Bk-161793/>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/vectors/d%C4%9Bv%C4%8De-d%C3%ADt%C4%9B-mlad%C3%BD-roztomil%C3%BD-160015/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 29.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/vectors/d%C4%9Bv%C4%8De-d%C3%ADt%C4%9B-mlad%C3%BD-roztomil%C3%BD-160015/>>.

[www.png.wing.com](https://www.pngwing.com/en/free-png-ywblo). Databáze obrázků. Grocery store Shopping cart, shopping cart, child, food, toddler png | PNGWing - Exclusive png design images [online]. [cit. 10.8.2020]. Dostupné z: <<https://www.pngwing.com/en/free-png-ywblo>>.

[www.pixabay.com](https://pixabay.com/cs/illustrations/d%C4%9Bv%C4%8De-jist%C3%BD-portr%C3%A9t-kreslen%C3%BD-film-3316342/). Databáze obrázků ke stažení. Cloudflare [online]. [cit. 29.09.2020]. Dostupné z: <<https://pixabay.com/cs/illustrations/d%C4%9Bv%C4%8De-jist%C3%BD-portr%C3%A9t-kreslen%C3%BD-film-3316342/>>.

Seznam použitých symbolů a zkratk

FG	Finanční gramotnost
FV	Finanční vzdělávání
MF	Ministerstvo financí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
NSFV	Národní strategie finančního vzdělávání
NÚV	Národní ústav pro vzdělávání
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
VP	Vzdělávací program

Seznam příloh

- Příloha 1. Mám hodně přání
- Příloha 2. Přeji si...
- Příloha 3. Jaké potřeby mají rostliny?
- Příloha 4. Jaké potřeby mají lidé?
- Příloha 5. Co skutečně potřebují lidé na obrázku?
- Příloha 6. Co skutečně potřebují?
- Příloha 7. Výměnný obchod
- Příloha 8. Spravedlivý trh. Nejde jen o cenu.
- Příloha 9. Fair trade? Jak je to s čokoládou?
- Příloha 10. Na kolik si ceníš svou práci?
- Příloha 11. Kapesné
- Příloha 12. Jak nakládám se svým kapesným?
- Příloha 13. Jak mohu peníze správně rozdělit?
- Příloha 14. Jak získat peníze na vstupenky do ZOO?
- Příloha 15. Jak na výdaje v domácnosti
- Příloha 16. Jdeme nakupovat
- Příloha 17. Vítkův rozpočet
- Příloha 18. Vítkův rozpočet – řešení
- Příloha 19. Bleší trh
- Příloha 20. Spoření
- Příloha 21. Spoření – možné odpovědi

Příloha 1: Mám hodně přání.

PRACOVNÍ LIST 1.

Ilustrace a obrázky: Google.com. Kreslené obrázky ke stažení

Příloha 2: Přeji si.

PRACOVNÍ LIST 2.

Přeji si...

Nakresli své přání.

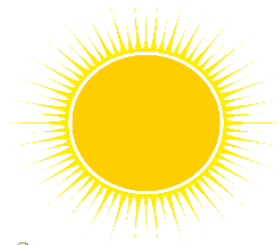
Ilustrační obrázek: www.pixabay.com

Příloha 3: Jaké potřeby mají rostliny?

PRACOVNÍ LIST 3.

Jaké potřeby mají rostliny?

Rostliny mají různé potřeby.
Jaké potřeby to jsou?
Povídej o nich.

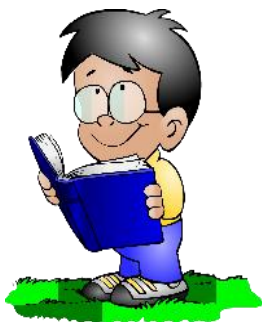
Ilustrační obrázek: www.pixabay.com

Příloha 4: Jaké potřeby mají lidé na obrázku?

PRACOVNÍ LIST 4.1

Katy

Kdopak je ta hezká holčička v červeném plášti s deštníkem? Je celá natěšená, i když prší. Ptáte se proč? Protože ráno, cestou do školy, ztratila deštník. Asi ho zapomněla v tramvaji, cestou do školy. Jenže odpoledne hlásili v rádiu silný déšť. Katy se obávala, že bude celá mokrá a všechny sešity ve školní brašně budou rozmáčené. Tak moc by potřebovala deštník. Jenže, kde ho vzít? Katy měla štěstí - jeden zatoulaný deštník se našel v kumbálu pana školníka. Katy byla šťastná. Teď už jen potřebuje vymyslet nějaký drobný dárek, kterým by panu školníkovi poděkovala, třeba dobrou čokoládu.

Honzík

Honzík je malý badatel, rád čte a učí se novým věcem. Nemůže si však koupit každou knihu, kterou by chtěl. Má ještě další dva sourozence a rodiče nemají moc peněz. Jednou by chtěl studovat na univerzitě a stát se lékařem. Potřebuje skutečně mnoho knih, aby se naučil všechno, co dobrý lékař potřebuje vědět.

Tonda a Vašek

Kdopak to jede v tom barevném autě? No ano, to jsou sousedovi kluci! Nedávno získali řidičské průkazy. Dnes si vypůjčili tatínkovo auto a vyrazili na výlet. Jsou pěkně hluční, tihle kluci. Ze všeho nejvíce je baví večírky, rychlá jízda a zlobení malých dětí. Potřebují být stále vidět. Někdy jsou opravdu divocí. Potřebují pořád jen zábavu a pozornost okolí. Chtějí, aby je všichni obdivovali a záviděli, jak to skvěle umí jezdit s autem a kolik večírků s přáteli mohou pořádat.

Ilustrační obrázky: www.pixabay.com

PRACOVNÍ LIST 4.2

Bábi Berta

Bábi Berta, pilná včelka. Tak jí říkají vnoučata. Babičku Bertu všichni milují, protože je hodná a plete pro všechny krásné svetry, šály čepice i ponožky. Každý den sedí ve svém oblíbeném červeném křesílku a plete a plete. Chce být užitečná. Bábi Berta moc nechodí. Je to starší paní a často jí bolí nohy. Kdysi byla prodavačkou, prodávala v obchodě s nábytkem, kde byla celý den na nohou. Pořád říká, jak moc by potřebovala zdravé nohy, aby mohla chodit s vnoučaty na procházky do přírody. Nyní potřebuje lásku a péči od mladších členů rodiny. Bez ní by se dnes neobešla.

Dáda a Kája

Rozverná dvojčata Dádu a Páju poznáte už podle chůze. Jsou k nezastavení. Rozverně kráčí ruku v ruce do školy, nebo si to rázují jak Rumcajs po lese. Potřebují se stále hýbat, ať jsou, kde jsou. Maminka chce dvojčata přihlásit do atletického oddílu, aby se prý pořádně vyběhala. Ano, potřebují pohyb, aby se cítili vesele a šťastně.

Pan Straka

Pan Straka je podnikatel. Vždy chodí hezky oblečený, má na sobě sako, perfektně vyžehlené kalhoty, bílou košili a kravatu, a nesmí chybět ani naleštěné boty. Jak říká pan Straka, šaty dělají člověka. Proto potřebuje mít doma spoustu košil v různých barvách, kravaty i kvalitní boty, aby působil důležitě. Potřebuje udělat dojem na zákazníky. A také potřebuje peníze, aby mohl nakupovat domy a prodávat je dalším lidem.

Ilustrační obrázky: www.pixabay.com

PRACOVNÍ LIST 4.3

Rodina Balounova

Rodina je táta, máma, děti, babičky a dědečkové, strýcové a tetičky, sestřenice a bratřenci... Rodina na obrázku se jmenuje Balounova. Každý z členů rodiny by potřeboval něco, co mu udělá radost. Co myslíte, že by to mohlo být? Malé dárky, nové auto, cesta kolem světa? Ani jedno z toho. Balounovi jsou rodina, která přemýšlí, jak udělat věci lépe. Například opravit dům. Potřebují si udělat volný čas, který společně věnují opravám. Nejdříve však potřebují dobrý pracovní plán a peníze na opravu. Hlavně ta střecha! Je celá dřevá, proto ji musí opravit co nejdříve. Musejí být sehraný tým a pak vše půjde jako po drátkách.

Adam

Malý Adam se v létě spřátelil s Jirkou. Stali se z nich nerozluční kamarádi. Každý z nich však bydlí na jiném konci města a chodí do jiné školy. O prázdninách byli spolu každý den a podnikali dobrodružné výpravy do lesa nebo kolem řeky. V září začala škola a kluci nemají moc času na setkání. Adam by s Jirkou chtěl trávit více volného času v přírodě. Je mu líto, že má tolik povinností a stýská se mu po všech těch letních dobrodružstvích které sdílel se svým nejlepším kamarádem. Oba by potřebovali více volného času.

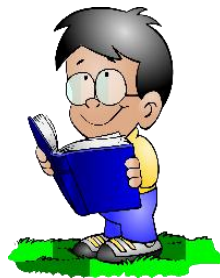
Ilustrační obrázky: www.pixabay.com

Příloha 5: Co skutečně potřebují lidé na obrázku?

PRACOVNÍ LIST 5.

Co skutečně potřebují lidé na obrázku?

Lidé mají různé potřeby.
Které to jsou?
Povídej o nich.

Ilustrační obrázky: www.pixabay.com

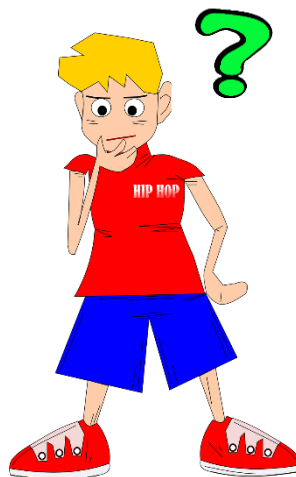
Příloha 6: Co skutečně potřebuji?

PRACOVNÍ LIST 6.

Co skutečně potřebuji?

Potřebuji

Nakresli jednu nebo dvě věci, které opravdu potřebuješ.

Ilustrační obrázek: www.pixabay.com

Příloha 7: Výměnný obchod

PRACOVNÍ LIST 7.

Výměnný obchod

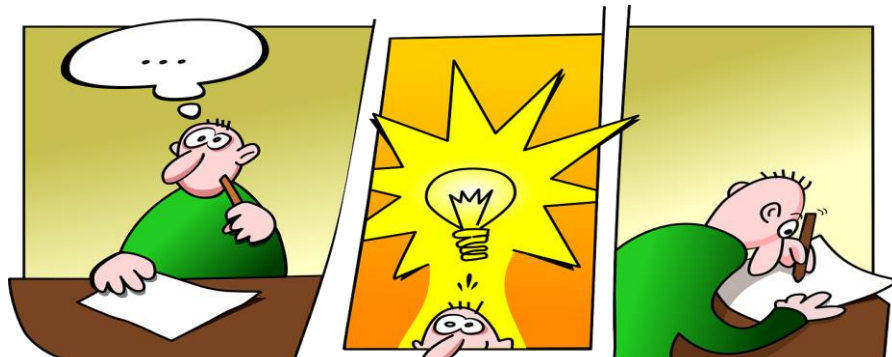
Pracujte ve dvojicích nebo v malých skupinkách. Vyměňujte si mezi sebou různé věci. Můžete použít ty, které máte u sebe. Snažte se „obchodovat“ co nejspravedlivěji.

Co bych vyměnil/a:

Chtěl bych za to dostat:

A series of ten horizontal dotted lines for writing, spanning the width of the page between the two columns.

Ilustrační obrázky: pixabay.com

Příloha 8: Spravedlivý trh aneb Nejde jen o cenu

PRACOVNÍ LIST 8.

Spravedlivý trh aneb nejde jen o cenu.

Přečti si příběhy dvou dětí a odpověz na otázky.

Tanja je v supermarketu se svou maminkou. Najednou se zastaví. V regále zahlédla svou oblíbenou čokoládu. „Podívej se mami, jak je ta čokoláda levná! Můžeme si koupit hned několik tabulek,“ usmívá se Tanja nadšeně.

Otázky:

1. Proč nemůže Amiri chodit do školy?
2. Proč kakaovní farmáři vydělávají tak málo peněz?
3. Proč nechtějí velké firmy platit za kakaové boby vyšší částky peněz?

Na jiném kontinentě, vzdáleném několik tisíc kilometrů, asi tak ve stejnou dobu se odehrává zcela jiná situace. Amiri, africký chlapec vypráví. „Můj otec je farmář. Pěstuje kakaovníky, na nichž rostou kakaové boby. Když jsou zralé, sklídíme je a pak se z nich vyrábí čokoláda.“

Amir nechodí do školy. I na to má vysvětlení. „Sklízení a zpracování je velmi těžká práce. Kakaové lusky, ve kterých se boby nacházejí, musíme usekávat mačetami. Pracujeme s otcem a sourozenci každý den od rána do večera. Nemáme moc peněz. Firmy, které od nás kakaové boby kupují, nám za naši práci málo platí. Je to tak u všech farmářů. Proto je většina rodin stále chudá. Nemohu chodit do školy, musím pracovat.“ Ale Amiri by tak rád chodil do školy!

„Abych se naučil pořádné práci, která se mi bude líbit a která mi bude vydělávat hodně peněz pro mě i pro celou rodinu,“ přeje si malý pracant.

Ilustrační obrázky: pixabay.com

Příloha 9: Fair trade? Jak je to s čokoládou?

PRACOVNÍ LIST 9.

Fair trade nebo ne? Jak je to s čokoládou?

Úloha navazuje na pracovní list 8. V předchozí úloze jste se seznámili s Amirim, který popisuje složitost trhu, na kterém panuje nepoměr mezi příjmem dělníků na kakaové plantáži a cenou čokolády, kterou koncový zákazník v obchodě zaplatí. Podívejte se, kdo se podílí na procesu, kteréhož výsledkem je hotový výrobek, čokoláda, prodáváný v obchodech.

<p>Plantážník (pěstuje kakaovníky)</p> 	<p>Čokoládovna (výrobce čokolády)</p>
<p>Obchodní společnost (prodává kakao výrobcům čokolády)</p> 	<p>Obchodník (nakupuje kakao od plantážníků)</p>
<p>Stát (inkasuje daně z obchodní činnosti)</p> 	<p>Obchody a supermarkety</p>

(*Částky uvedené v tabulce jsou pouze ilustrační, pro pochopení systému fungování trhu.)

Otázky:

Kolik peněz vydělají jednotlivci? Zapiš součty do kolonek číslicemi.

2. Kdo vydělává nejvíce? _____

3. Kdo vydělává nejméně? _____

4. Kdo dělá nejtěžší práci? _____

5. Kdo získává peníze jinak, než z fyzické práce? _____

6. Vypočítej částku, kterou by získali jednotlivci, kdyby vydělávali stejně?

Ilustrační obrázky: www.pixabay.com

Příloha 10: Na kolik si ceníš svou práci?

PRACOVNÍ LIST 10.

Na kolik si ceníš svou práci?

Na nástěnce fotbalového klubu se objevil inzerát:

Hledám někoho chytrého, kdo mi pomůže s matematikou 5. třídy.
Potřebuji procvičovat příklady jednu hodinu každý školní den.
Odměna jistá.
Tel. 777 583 145

Chtěl/a bys doučovat? Rád/a bys získala za svou práci odměnu? Kolik peněz bys chtěl/a za doučování dostat? Nezapomeň, že si na doučování musíš připravit vzorové příklady, které budete počítat.

Navrhni částku za práci s doučováním.

Příprava na doučování 30 minut: _____ Kč

Doučování 60 minut: _____ Kč

Součet celkem: _____ Kč

Otázky:

1. Proč je do konečné částky započítána příprava příkladů?
2. Jakou částku bys doučováním získal/a, kdybys doučoval/a 60 minut, 5 dní v týdnu, jeden měsíc?

**Např. říjen, 22 pracovních dnů.
Vypočítej a zapiš výsledek. -->>>>**

Odměna za měsíc celkem:

Ilustrační obrázek: www.pixabay.com

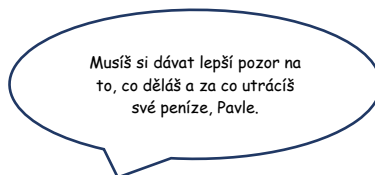
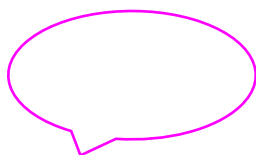
Příloha 11: Kapesné

PRACOVNÍ LIST 11.

Kapesné

Pavel se má setkat kamarádkami, které dostaly nápad jít si zamlsat do cukrárny. Jenže! Je tu problém. Pavel utratil všechno kapesné. Co asi mu na to holky řeknou? Pavel urputně přemýšlí...

Napište příslušná čísla do bublin řeči.

1	Musíš si dávat lepší dávejte pozor na to, co děláš a za co utrácíš své peníze, Pavle.
2	Dostal/a jsem nějaké peníze od babičky. Daruji ti je.
3	Proč jsi nespořil z kapesného? My jsme si přece také musely peníze ukládat.
4	Můžeme ti půjčit peníze na cukroví, ale určitě nám půjčené peníze musíš vrátit zpět.
5	Je to tvá chyba, Paule. Máš své kapesné, a to přece nejde, abys utrácel jen za sladkosti.
6	Víš co, pojďme za tvým tatínkem a požádejme ho, aby ti dal peníze na dortík.

Otázky:

1. Proč má smysl rozdělovat kapesné?
2. Jak jste naposledy své kapesné využili?
3. Spoříte si část kapesného?
4. Jak se dají ušetřit peníze? Máš nějaký nápad?
5. Na co ukládáte (spoříte) kapesné nebo jeho část?

Ilustrační obrázky: www.pixabay.com

Příloha 12: Jak nakládám se svým kapesným?

PRACOVNÍ LIST 12.

Jak děti nakládají se svým kapesným

Zapiš do tabulek informace od dětí (viz úvodní text 3.6)

	Kapesné	Útrata	Spoření	Důvod spoření
PETR				
ALEXANDRA				
DOMINIK				
MATĚJ				

Otázky:

1. Které z dětí si počíná s penězi zodpovědně?
2. Proč má smysl rozdělit kapesné na útratu a spoření?
3. Už jste si někdy uložili část svého kapesného?
4. Pokud ano, na co jste si peníze spořili?
5. Spoříte si pravidelně? Jak často?

Ilustrační obrázky: www.pixabay.com

Příloha 13: Jak mohu peníze správně rozdělit?

PRACOVNÍ LIST 13.

Jak mohu peníze správně rozdělit?

Dvojčatům Monice a Lukášovi je 10 let a každou neděli dostává každé z nich od svých rodičů kapesné 50 korun. Touží jít o víkendu do ZOO, vidět novou smečku vlků a také vodní show s delfíny. Vstupné pro jedno dítě stojí 90 korun. Pokud Monika a Lukáš chtějí do ZOO jít, musí si na vstupné ušetřit z kapesného. Oba však mají i nějaké další výdaje, a tak si musí spočítat, zda do ZOO budou moci jít. „Jak to jen nejlépe udělat?“ přemýšlejí oba.

Monika si udělá seznam, aby viděla, zda dokáže nějaké peníze ušetřit.

PŘÍJMY

50 korun - týdenní kapesné:

2 x 5 korun - od babičky za nákupy

VÝDAJE

50 korun - týdenní výdaje:

- 10 korun sladkosti

- 20 korun nápoje

Lukáš má stejný nápad, jako jeho sestra. Aby mohl lépe naplánovat, jak s kapesným vyjde, udělá si seznam. Podle něj uvidí, kolik peněz dostává a kolik běžně utratí. Součástí jeho plánu je však i úvaha, jak získat nějaké peníze navíc. Kapesné utratí celé, to je jisté.

Lukáš je totiž vášnivý modelář a kapesné utratí za stavebnice

Otázky:

1. Mohou jít dvojčata do ZOO?
2. Kolik peněz si z kapesného ušetří Monika?
3. Kolik peněz si z kapesného ušetří Lukáš?
4. Jak může Monika a Lukáš získat více peněz a vylepšit své „konto“?
.....
5. Proč má smysl plánovat, jak s kapesným naložit?
.....
6. Uložili jste si někdy celé kapesné? Pokud ano, co si chcete za úspory pořídit?
.....
7. Co můžete pro zvýšení kapesného udělat vy?
.....
.....

Příloha 14: Jak získat peníze na vstupenky do ZOO?

PRACOVNÍ LIST 14.

Jak získat peníze na vstupenky do ZOO a navíc spořit?

Pomozte Monice a Lukášovi najít způsob, jak získat peníze nejen na vstupenky do ZOO, nýbrž i na spoření. Zapište své nápady do tabulky a ke každé činnosti napište částku v korunách, kterou by si Monika a Lukáš mohli vydělat. Pracujte samostatně, nebo ve dvojicích, či ve trojicích.

Prezentujte svůj nápad, který by mohli Monika a Lukáš zrealizovat a získat tak peníze navíc.

Napište ke každé činnosti částku, kterou by mohli vydělat.

	Činnost	částka v korunách
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
	SOUČET ->	
	ČÁSTKA NA ÚSPORY ->	

Příloha 15: Jak na výdaje v domácnosti

PRACOVNÍ LIST 15.

Výdaje v domácnosti

Seřad' výdaje na domácnost podle důležitosti od 1 do 11.

(od nejdůležitějších po méně důležité).

Poté odpovídej na otázky.

Pořadí	Náklady	Výdaje za měsíc
	Voda a topení	900,- Kč
	Kino	800,- Kč
	Sladkosti	550,- Kč
	Sportovní aktivity	1600,- Kč
	Nájemné	9000,- Kč
	Kurz jízdy na koni	2000,- Kč
	Večírek	1500,- Kč
	Jídlo pro 3-člennou domácnost	12000,- Kč
	Elektřina	900,- Kč
	Pomůcky do školy	630,- Kč
	Spoření (na bankovním účtu)	300,- Kč
	Součet→	

Otázky:

1. Kolik činí součet všech výdajů na měsíc? Zapiš údaj do prázdného rámečku.
2. Který z výdajů je nejméně důležitý? _____
3. Je uspořena částka za měsíc dostatečná? _____
4. Jakou částku bys chtěl/a šetřit? _____
5. Je možné ušetřit na některých výdajích? Na kterých? _____
6. Co bys udělal/a, abys mohl/a spořit větší částku každý měsíc?

7. Jak je možné ušetřit? Navrhni řešení.

8. Jak naložíš s ušetřenými penězi?

Příloha 16: Jdeme nakupovat

PRACOVNÍ LIST 17.

Jdeme nakupovat NÁKUPNÍ SEZNAM

Představ si, že máš 600,- korun.

Sestav nákupní seznam tak, abys

koupil potřebné věci a ušetřil

alespoň 145,- korun.

15,-

130,-

45,-

82,-

49,-

55,-

15,-

28,-

38,-

315,-

Koupím:

Produkt

Cena

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

Sečti ceny za nákup a zapiš celkovou sumu (součet):

SOUČET: _____ Kč

Ilustrační obrázky: www.pixabay.com

Příloha 17: Vítkův rozpočet

PRACOVNÍ LIST 17.

Vítkův rozpočet

Mít kapesné či další finanční příjem navíc je skvělé. Méně příjemné je pomyšlení na to, že všichni máme také nějaké výdaje. Vítek přemýšlí: „Musím být na peníze opatrný. Dostávám kapesné od rodičů, 250 Kč na týden. Dědeček mi přispívá také, jednou za měsíc částkou 150 Kč. Volnočasové aktivity, 400 Kč a předplatné na telefon 150 Kč za měsíc si hradím sám. Do školy chodím pěšky, nemám to daleko, takže ušetřím na dopravě. Občas si zajdu na zmrzlinu, nebo na pizzu, což mě stojí měsíčně 180 Kč. Ostatní výdaje - oblečení, kroužky a školní pomůcky mi platí rodiče. Chtěl bych si nějaké peníze našetřit a později si koupit pořádné horské kolo, které stojí 10 000 korun. Proto teď potřebuji zjistit, zda mi z mého příjmu zůstanou nějaké peníze, které bych mohl dát na spoření. Pomůžete mi s tím?“

Úloha:

Udělejte přehled příjmů a výdajů a zjistěte výši částky, kterou bude moci Vítek měsíčně spořit.

PŘÍJMY měsíčně		VÝDAJE měsíčně	
	Kč		Kč
	Kč		Kč
	Kč		Kč
CELKEM	Kč	CELKEM	Kč

1. Měsíčně zbude Vítkovi na spoření _____ Kč
2. Za jak dlouho si Vítek na horské kolo našetří? _____

Ilustrační obrázek: www.pixabay.com

Příloha 18: Vítkův rozpočet – řešení

PRACOVNÍ LIST 18.

Vítkův rozpočet

PRACOVNÍ LIST 17. - ŘEŠENÍ

PŘÍJMY měsíčně		VÝDAJE měsíčně	
kapesné od rodičů	1000 Kč	volnočasové aktivity	400 Kč
kapesné od dědečka	150 Kč	předplatné na telefon	150 Kč
		zmrzlinu, nebo na pizzu	180 Kč
CELKEM	1150 Kč	CELKEM	730 Kč

1. Měsíčně zbude Vítkovi na spoření činí 420 Kč
2. Za jak dlouho si Vítek na horské kolo našetří? Za 2 roky.

Příloha 19: Bleší trh

PRACOVNÍ LIST 19.

Bleší trh

Jak získat peníze navíc a šetřit?

Monika a Lukáš dali hlavy dohromady a vymysleli, jak si vydělat peníze. Nápad to byl geniální! Že na to nepřišli už dříve! Měli to přece stále „pod nose“. Každou sezónu třídí Monika s Lukášem nepotřebné věci. Některé uloží na půdu, co kdyby se přece jen hodily. Jiné dávají do krabic a spolu s rodiči je vozí k babičce. Krabice jsou plné hezkých hraček a knih, jenže dvojčata už je nepotřebují. Nechybí ani oblečení, které už dvojčatům nepadne, časopisy, comixy, malířské stojan, dětské nádobí a další věci. Dvojčata vyskakují radostí. Na zahradě u babičky uspořádají o víkendu bleší trh, na kterém prodají všechno, co už nepotřebují! A všechny utržené peníze dají na spoření!

Monika a Lukáš už mají i ceny, za které chtějí nepotřebné věci prodat. Podívejte se na nabídku:

Comixy
25 kusů

- >

MONIKA

Malířský stojan	10,- Kč
Lampa se svíčkou	5,- Kč
Sklenice s obrázkem	4,- Kč
Košík na ovoce	3,- Kč
Dětský talíř	3,- Kč
Tvořítka na cukroví	2,- Kč
Nafukovací kruh	3,- Kč
Comixy	3,- Kč/kus

LUKÁŠ

Modely autíček	12,- Kč/kus
Auta - hračky	3,- Kč
Lokomotiva	3,- Kč
Autobus (ořezávátko)	3,- Kč
Atlas květin	3,- Kč
Časopisy	1,- Kč/kus

< - Auta hračky 7 kusů

Časopisy 20 kusů

- >

Otázky:

1. Jakou částku může získat Monika? _____
2. Jakou částku může získat Lukáš? _____
3. Kolik činí zisk Moniky a Lukáše celkem? _____
4. Jakou částku by si měli děti uspořit? _____

Ilustrační obrázky: www.pixabay.com

Příloha 20: Spoření

PRACOVNÍ LIST 20.

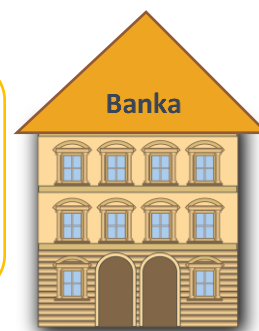
Kam ukládat peníze?

Jmenuji se Bára. Kapesné šetřím do pokladničky, které je ve tvaru prasátka. Když chci vědět, jak už je plné, zatřesu s ním. Mám ráda cinkot mincí uvnitř prasátka. Myslím, že mít spořicí prasátko je užitečné.

Jsem Karin, nejlepší kamarádka Báry. Nemyslím si, že prasátko je dobrý nápad. Já mám vlastní spořicí účet v bance. Pokaždé, když na účet vložím peníze, vidím, kolik peněz už mám naspořeno.

Otázky:

1. Proč Bára spoří raději do prasátka?
2. Jaké výhody má podle Karin spoření na bankovním účtu?
3. Napadají tě nějaké nevýhody těchto dvou způsobů spoření? Napiš je do tabulky.

Místo spoření	Výhody	Nevýhody
		
		

Ilustrační obrázky: www.pixabay.com

A jak šetříš ty? _____

Příloha 21: Spoření – možné odpovědi

PRACOVNÍ LIST 21.

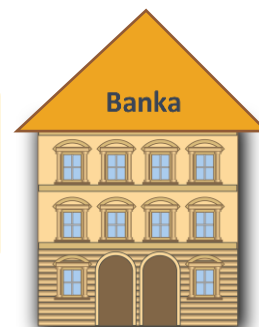
Kam ukládat peníze?

Jmenuji se Bára. Kapesné šetřím do pokladničky, které je ve tvaru prasátka. Když chci vědět, jak už je plné, zatřesu s ním. Mám ráda cinkot mincí uvnitř prasátka. Myslím, že mít spořicí prasátko je užitečné.

Jsem Karin, nejlepší kamarádka Báry. Nemyslím si, že prasátko je dobrý nápad. Já mám vlastní spořicí účet v bance. Pokaždé, když na účet vložím peníze, vidím, kolik peněz už mám naspořeno.

Otázky:

1. Proč Bára spoří raději do prasátka?
2. Jaké výhody má podle Karin spoření na bankovním účtu?
3. Napadají tě nějaké nevýhody těchto dvou způsobů spoření? Napiš je do tabulky.

Místo spoření	Výhody	Nevýhody
	Drobné peníze jsou vždy po ruce. Mohu si naspořené peníze vždy spočítat hned. Rád/a se dívám, jak se prasátko plní.	Porcelánové prasátko se může rozbít a peníze se všude rozkutálí. Když chci peníze počítat, těžko je z prasátka dostanu ven. Když si chci vzít peníze na útratu, musím prasátko rozbít.
	Peníze jsou v bance v bezpečí. Peníze nemusím počítat, vždy je vidět částka, kterou už mám naspořeno. Až budu větší, mohu platit všechno z banky. Nemusím se bát, že peníze ztratím.	Nemohu si z ušetřených peněz nic koupit, protože sám do banky jít nemůžu. Pro peníze do banky může jít jen moje maminka nebo tatínek.

Ilustrační obrázky: www.pixabay.com

A jak šetříš ty? Mince prasátka, peníze k narozeninám do banky